

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

**Analýza mocenského působení Saúdské Arábie a Íránu na
případu občanské války v Jemenu**

Tereza Hájková

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta Filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

**Analýza mocenského působení Saúdské Arábie a Íránu na
případu občanské války v Jemenu**

Tereza Hájková

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeněk Rod

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta Filozofická, Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a pouze na základě uvedených pramenů a literatury.

Duben 2024

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Zdeňku Rodovi za jeho vřelý přístup, ochotu a cenné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytl.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ MOCI	11
1.1 MOC	11
<i>1.1.1 Tvrdá a měkká moc a jejich zahraničně politické nástroje</i>	<i>12</i>
1.2 REGIONÁLNÍ MOCNOST	18
2 METODOLOGIE	19
3 ANALÝZA MOCENSKÉHO PŮSOBNÍ SA A ÍRÁNU V JEMENU	21
3.1 VZTAH SAÚDSKÉ ARÁBIE A ÍRÁNU	21
3.2 SAÚDSKÁ ARÁBIE	24
<i>3.2.1 Vztah Saúdské Arábie a Jemenu</i>	<i>26</i>
<i>3.2.2 Nástroje tvrdé moci Saúdské Arábie v Jemenu</i>	<i>29</i>
<i>3.2.3 Nástroje měkké moci Saúdské Arábie v Jemenu</i>	<i>32</i>
3.3 ÍRÁN	36
<i>3.3.1 Vztah Íránu a Jemenu</i>	<i>39</i>
<i>3.3.2 Nástroje tvrdé moci Íránu v Jemenu</i>	<i>41</i>
<i>3.3.3 Nástroje měkké moci Íránu v Jemenu</i>	<i>43</i>
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
RESUMÉ	

Seznam použitých zkratk

GCC – Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu

OSN – Organizace spojených národů

SA – Saúdská Arábie

SAE – Spojené arabské emiráty

USA – Spojené státy americké

USD – americký dolar

Úvod

Tato bakalářská práce analyzuje mocenské působení dvou geopolitických rivalů na Blízkém východě, a to Království Saúdské Arábie (dále jen Saúdská Arábie) a Íránské islámské republiky (dále jen Írán). Tyto dva státy mají ambici stát se regionálními mocnostmi na Blízkém východě. Saúdská Arábie (SA) je rozlohou největším státem v regionu, jejím státním náboženstvím je sunnitský islám, konkrétně wahhábismus. Írán se na druhou stranu hlásí k odkazu Perské říše a v současnosti zde většina obyvatel vyznává šíitský islám. Saúdská Arábie a Írán spolu soupeří, převážně politicky a ideologicky, o mocenský vliv v celém regionu (Ponížilová 2016: 118; Vejrych 2011: 179–181). Jejich rivalita se mimo jiné promítá například v probíhající občanské válce v Jemenu. Jemen je jednou z nejchudších zemí v regionu a o tamní občanské válce, která vypukla v roce 2014, se příliš v odborných kruzích nediskutuje (Rugh 2015:140; Rod–Himmer 2023: 89–90). Tato práce se tedy tímto opomíjeným konfliktem v Jemenu zabývá podrobněji.

Po vypuknutí občanské války v Jemenu v roce 2014 se zmíněné státy začaly do konfliktu zapojovat, ovšem ne stejnými prostředky. Armáda SA je v Jemenu přítomna od roku 2015. Írán, na druhou stranu, v Jemenu armádu nemá, ale používá jiné nástroje, kterými uplatňuje svůj vliv. Saúdská Arábie s Jemenem sdílí část hranice a v minulosti se již angažovala v jemenské vnitrostátní politice. V jemenské občanské válce podporuje jemenskou oficiální (a sunnitskou) vládu (Ponížilová 2016: *passim*). Írán podporuje jemenskou povstaleckou skupinu Ansar Alláh, která bojuje proti současné vládě a vyznává šíitský islám (Hasan: 2019). V Jemenu ale působí řada dalších aktérů a situace je zde někdy velmi nepřehledná.

Jemen je stát s komplikovanou historií. V minulosti se jednalo o dva státy – Severní a Jižní Jemen, přičemž v Severním Jemenu vládl Zaydský imám (umírněný proud šíitského islámu) až do roku 1962. Tehdy došlo ke svržení posledního imáma a byla vyhlášena Jemenská arabská republika. Následně v zemi vypukla občanská válka mezi republikány a rojalisty, která skončila až v roce 1970. Již v tomto konfliktu byla zapojena SA, a to na straně rojalistů. Severní

Jemen byl ušetřen kolonizací západními mocnostmi, po dlouhou dobu byl uzavřený, a udržely se v něm tak náboženské a kmenové tradice (Břeská 2011: 201).

Jižní Jemen, na druhou stranu, měl strategičtější polohu u Adenského zálivu, čehož využila Velká Británie při svých cestách do Indie, a Jižní Jemen se tak stal od druhé poloviny 19. století jejím protektorátním územím. Velká Británie Jižní Jemen opustila v roce 1967 v důsledku partyzánské války za nezávislost, která probíhala mezi lety 1963–1967. Téhož roku byla vyhlášena republika, o dva roky později se moci ujala marxistická frakce a v roce 1970 byla vyhlášena Jemenská lidově demokratická republika (Břeská 2011: 201–202).

Tyto dva státy byly ideologicky zcela odlišné a občas docházelo k vojenským střetům zejména v pohraničí. Nicméně objevy ropných ložisek v pohraničních oblastech byly důvodem uzavření dohody a demilitarizace zóny mezi pohraničními oblastmi a vytvoření rozvojové a těžební společnosti pro tuto oblast. To započalo etapu spolupráce (Břeská 2011: 203).

Proces sjednocení těchto zemí byl zahájen v roce 1990, kdy vznikla Jemenská republika s novou ústavou platnou od poloviny května následujícího roku. V roce 1994 ale začala občanská válka, kvůli nespokojenosti s novým politickým uspořádáním země a dělbou pravomocí. Válka sice skončila téhož roku, ale nově sjednocený Jemen se potýkal s řadou dalších nepokojů, špatnou ekonomickou situací a rozsáhlou korupcí. Společnost se také nadále potýkala s nízkou gramotností a chudobou (Břeská 2011: 203–210).

Někdy se konflikt v Jemenu chybně interpretuje jako náboženský, nicméně skutečnost je mnohem komplikovanější a bylo by chybou považovat štěpící linii islámu za hlavní či dokonce jedinou (Rugh 2015: 140). Příslušnost k náboženské skupině není v Jemenu primární identitou (Břeská 2011: 209). Obyvatelé Jemenu zakládají svoji politickou příslušnost na kmenu, rodině a klanu mnohem více než na náboženství (Rugh 2015:143). Konflikty v Jemenu byly poznamenány mnoha faktory, mezi které patří například složitý historický vývoj, špatná ekonomická situace spojená s chudobou a komplikované vztahy mezi centrální vládou a místními kmeny (Břeská 2011: 209–210).

Tato práce se mimo jiné zaměřuje na Íránem podporované hnutí Ansar Alláh, které je jedním z klíčových aktérů probíhajícího konfliktu. V 90. letech se na severu Jemenu začalo tvořit kmenové uskupení, které vystupovalo proti centrální vládě, kterou považovalo za zkorumpovanou. Jejich zakladatel se jmenoval al-Houthí, podle něj si říkají Húthíové, nicméně oficiální název zní Ansar Alláh (Boží následovníci). Jejich nespokojenost s centrální vládou rostla a vše vyvrcholilo v říjnu 2014, kdy jejich kmenové vojenské jednotky dobyly hlavní město Saná (Rugh 2015: passim).

Následně padla oficiální vláda a prezident Hadí rezignoval v lednu 2015. Tyto události vedly k vypuknutí násilí mezi několika aktéry bojující o moc a postavení v zemi. V březnu 2015 se do konfliktu zapojila Saúdská Arábie, když podnikla unilaterálně intervenci do Jemenu s cílem obnovit vládu prezidenta Hadího a zabránit Ansar Alláh převzetí kontroly nad Jemenem. Několik dalších států podpořilo intervenci SA, a to SAE, Egypt, Bahrajn, Jordánsko, Súdán, Maroko a Katar. Logistickou a diplomatickou podporu také poskytly USA, Francie a Velká Británie (Darwich 2018: 128).

Role Íránu v jemenském konfliktu není tak jednoznačná, jako tomu je u SA. Írán se do vnitrostátní politiky Jemenu příliš nezapojoval. Jejich vztahy se začaly měnit postupně během 80. a 90. let 20. století, nicméně kontakty byly stále omezené. První důležitá změna přišla v roce 2009, když bylo hnutí Ansar Alláh ve sporu s centrální vládou Jemenu. Podpora ale nebyla nijak strategická, Írán se zapojil hlavně kvůli rivalitě se SA. Nicméně od té doby lze pozorovat postupné navyšování podpory Ansar Alláh ze strany Íránu (Juneau 2021: 3–5).

Na základě dlouhodobého působení SA a Íránu v Jemenu je cílem předložené bakalářské práce objasnit, jakým způsobem jsou oba státy mocensky zapojeny do občanské války v Jemenu v letech 2015–2023. Konkrétně práce analyzuje, jakým způsobem ovlivňují dění v Jemenu skrze nástroje tvrdé a měkké moci. Z tohoto důvodu práce formuluje následující výzkumnou otázku: Jaké nástroje tvrdé a měkké moci a proč využívají Saúdská Arábie a Írán v občanské válce v Jemenu?

Práce je členěna do 3 hlavních částí. První kapitola se zaměřuje na teoretické vymezení klíčových pojmů této práce – tvrdá a měkká moc (*hard power* a *soft*

power). Po prvotní konceptualizaci těchto pojmů jsou v práci dále vymezeny zahraničně-politické nástroje, které lze s tvrdou a měkkou mocí asociovat. Tato část vychází zejména z literatury teoretiků mezinárodních vztahů, jako je například Joseph Nye. Dalším vymezeným pojmem této kapitoly je regionální mocnost, jelikož Saúdská Arábie i Írán se snaží tohoto statusu v regionu Blízký východ dosáhnout.

Další kapitola se věnuje metodologii. Bakalářská práce je vypracována v podobě komparativní případové studie. Ta je vypracována převážně pomocí metod kvalitativního charakteru, jimiž jsou například analýzy odborných textů a kontextu. Konkrétně je analyzováno období mezi lety 2015–2023.

Následující část je rozdělena na dvě sekce, přičemž každá analyzuje, jaké nástroje tvrdé a měkké moci SA a Írán používají v Jemenu a proč. Pomocí analýzy těchto zahraničně-politických nástrojů se tato práce pokusí určit způsoby a důvody zapojení zmiňovaných států do jemenského konfliktu. V této části jsou údaje získávány převážně z dat mezinárodních organizací, think-tanků a odborných článků a odborných knih. V závěrečné části jsou pak tyto údaje vyhodnoceny. Každá sekce je uvedena historickým kontextem daného státu a vývojem mocenského soupeření SA a Íránu. Mocenské soupeření o pozici regionální mocnosti na Blízkém východě mezi zmiňovanými státy je v práci analyzováno od roku 1979, kdy došlo k islámské revoluci v Íránu, která zcela změnila domácí i zahraniční politiku země. Výsledné údaje jsou zaznamenány do závěrečné tabulky na konci práce, která shrnuje analytickou část a zapojení obou států v Jemenu s jejich nástroji tvrdé i měkké moci.

1 Teoretické vymezení moci

V této části se bakalářská práce věnuje konceptualizaci teoretických pojmů, a to zejména tvrdé a měkké moci. Následně jsou představeny konkrétní zahraničně politické nástroje, které lze s těmito pojmy asociovat. Dalším vymezeným pojmem je regionální mocnost, neboť právě tohoto statusu se Saúdská Arábie i Írán snaží dosáhnout v rámci regionu Blízký východ.

1.1 Moc

Nejprve je důležité představit pojem moc jako takový. Jedná se o jeden z nejdůležitějších a současně nejméně ujasněných konceptů. V mezinárodních vztazích existuje několik definic tohoto pojmu, jelikož existuje několik teoretických přístupů, kterými lze moc zkoumat. Jinými slovy, moc z pohledu realismu znamená něco jiného, než z pohledu liberalismu či kritických teorií. Moc lze vnímat jako vztah, jako měřitelný zdroj, jako výsledek, strukturální moc či měkkou moc. Často jsou ale jednotlivé definice neúplně a neposkytují ucelený obraz (Drulák 2009: 179–180).

Základní definice moci zní, že je to schopnost přimět ostatní, aby činili to, co by jinak nečinili. Moc tedy není něco absolutního, neboť se jedná o atribut utvářející se v čase. Zároveň moc není objektivní, protože její velikost lze určit až porovnáním vlastní moci s mocí ostatních (Waisová 2009: 63). Pokud bychom chtěli moc pozorovat, je nutné najít ukazatele moci, které ji nějakým způsobem měří. Obvykle se jedná o zeměpisné charakteristiky státu, demografické podmínky, ekonomickou velikost či vyspělost, efektivní vládu a diplomacii, národní identitu a vojenské schopnosti. Teoretické přístupy se liší v tom, kterému atributu přiřkládají větší či menší důraz (Tamtéž).

1.1.1 Tvrdá a měkká moc a jejich zahraničně politické nástroje

V posledních desetiletích se již nehovoří pouze o moci, ale rozlišuje se mezi mocí tvrdou (*hard*) a měkkou (*soft*). Toto rozlišení se zakládá na představě, že moc ztrácí donucovací rozměr a zvyšuje se důraz na vlastnictví technologií, vzdělání, ekonomický růst a dobrou pověst, která je spojována zejména s dodržováním mezinárodních norem a pravidel (Waisová 2009: 63). Nejprve se tato práce zaměří na představení a vymezení pojmu tvrdé moci a zahraničně politických nástrojů, které jsou s tvrdou mocí spojovány.

Tvrdá moc (*hard power*) je označení odkazující na realistické pojetí konceptu moci, které dominovalo teoriím mezinárodních vztahů značnou část 20. století. Realisté a neorealisté označují tvrdou moc jako hlavní zdroj moci státu. K dosažení určitého cíle (tj. přinutit někoho, aby učinil to, co by sám jinak neučinil) využívá tvrdá moc donucovací prostředky. Jedná se tedy o schopnost přinutit někoho, aby se choval určitým způsobem, a to donucením za použití konkrétních nástrojů. Od tvrdé moci lze odvodit celou řadu zahraničně politických nástrojů, které se nejčastěji týkají vojenské a ekonomické síly (Wilson 2008:114). Vojenské nástroje jsou považovány za nejpřímější a implikace této síly je brána jako konečný zahraničně politický nástroj. Tvrdá moc je také založena na vojenské a ekonomické dynamice (Rod – Himmer 2021: 238).

Tvrdá moc stojí na pobídkách a hrozbách. Stát uplatňuje svou moc použitím ekonomických a vojenských prostředků. Mezi nejběžnější nástroje tvrdé moci lze zařadit armádu. Vojenské zdroje mohou omezit dostupné možnosti oponenta v mezinárodních vztazích tím, že v extrémním případě vytvoří ultimátum. Například před invazí do Iráku USA údajně nabídly irácké vládě dvě možnosti: vydat Saddáma Husajna nebo čelit invazi amerických jednotek. Tento příklad slouží k ilustraci omezení možností ve prospěch těch, kdo mají schopnost použít sílu a způsobit zničení toho druhého (Rothman 2011: 52).

Dalšími nástroji využívanými tvrdou mocí jsou ekonomické prostředky. Aktéři mohou zadržet finanční statky (sankce) nebo poskytnout finanční zdroje jako pomoc (odměny), aby změnili záměry jiných ve svůj prospěch. Obě tyto formy jsou široce používány v mezinárodních vztazích. Finanční pobídky, sankce

nebo odměny mění zisky cílové země tím, že ovlivňují její schopnost přežít v mezinárodním systému. Bez kapitálových zdrojů mají státy a lídři větší potíže s vytvářením bezpečnosti a dalších zdrojů nezbytných k udržení jejich pozice v mezinárodním systému. Protože kapitál je obecně vyžadován k výrobě komponent nezbytných pro blahobyt, jako je energie, jídlo a vojenské zdroje, může tak ovlivnit schopnost vůdců udržet si moc (Tamtéž).

Na druhou stranu měkká moc (*soft power*) je pojem, který se objevuje až v posledních desetiletích a od tvrdé moci (*hard power*) se v určitých způsobech značně odlišuje. Nye ve své knize *Soft power. The Means to Success in World Politics* píše, že moc znamená mít prostředky ovlivnit chování jiných, aby učinili to, co chceme my. Ve svém díle se věnuje moci států a z toho vychází i tato práce. Mluvíme-li tedy o moci, máme na mysli moc státu. Podle Nye existuje několik způsobů, jak ovlivnit ostatní. Někteří mají tendenci uchýlit se k definici moci jako vlastnictví kapacit či zdrojů, kterými lze ovlivnit jiné aktéry s cílem dosažení tížených výsledků. V této definici by ale byl stát mocným jen v případě, že by měl relativně velkou populaci a území, dále přírodní zdroje, ekonomickou sílu, silnou armádu a sociální stabilitu. Moc se tak jeví více uchopitelná, představitelná, měřitelná a předvídatelná. Ale to má svá omezení – díky této interpretaci moci lze nesprávně usoudit, že mít zdroje moci znamená mít moc (Nye 2004: 2–4).

Mít zdroje moci neznamená (vždy a ve všech případech), že stát dosáhne toho, co chce. Jako příklad lze uvést například neúspěch USA ve válce ve Vietnamu, i když mocenské zdroje USA byly nesrovnatelně větší. Mít moc tak nutně znamená schopnost přeměnit zdroje moci na moc, a to vyžaduje strategické plánování a dobré vedení. Ani to ale nezaručuje úspěch, jelikož ne vždy mají vůdci států dobrý úsudek (viz Japonsko během druhé světové války či invaze Iráku pod vedením Saddáma Husajna do Kuvajtu). Moc vždy záleží na kontextu, ve kterém je utvářena (Tamtéž).

Měkká moc je podle Nye „druhá tvář moci“. Výsledků lze dosáhnout i jinými prostředky, nepřímými. Stát může dosáhnout svého, protože ho ostatní obdivují. Obdivují jeho hodnoty, které poté následují a napodobují. Měkkou moc tedy lze definovat jako schopnost přimět ostatní, aby chtěli stejné výsledky jako

my bez použití donucení. Měkká moc je tedy odkázána na schopnost utvářet preference ostatních. Je založena na atraktivnosti, kultuře, politických hodnotách a institucích a legitimní politice s morální autoritou. Měkká moc ovšem není to samé jako vliv. Vliv může odkazovat i na tvrdou moc například ve formě hrozeb vojenských i ekonomických. Měkká moc je více než schopnost ovlivnit a změnit argumenty lidí (i když je toto její podstatná část), nicméně je to také schopnost být přitažlivý pro druhé, což často vede k tomu, že státy poté s takovým státem souzní. Zdroje měkké moci jsou takové, které vytvářejí tuto přitažlivost (Nye 2004: 1–10).

Měkká moc je také často spojována s nehmotnými, abstraktními faktory jako instituce, myšlenky, hodnoty, kultura a legitimita konkrétních politik (Nye 2013: 4). Je důležité uvědomit si také mnoho společných znaků, které tvrdá a měkká moc mají. Řada autorů upozorňuje na častý výskyt obou typů moci zároveň.

Tvrdá a měkká moc spolu souvisí, protože obě dvě jsou aspekty schopnosti dosáhnout určitého cíle, a to ovlivněním chování jiných. Rozdíly mezi tvrdou a měkkou mocí spočívají ve způsobech, kterými lze dosáhnout cíle. Při použití tvrdé moci je jeden stát donucen druhým něco učinit za použití vojenských či ekonomických hrozeb. Měkká moc pracuje s jinými nástroji pro dosažení spolupráce jako je přitažlivost k určitým sdíleným hodnotám a povinnost přispět k jejich dodržování a rozkvětu. Pokud je tedy stát přesvědčen souhlasit a napodobovat chování a směřování jiného státu bez jakékoli explicitní hrozby (tj. jedná na základně pozorování), jedná se o měkkou moc (Nye 2004: *passim*).

Nye přirovnává měkkou moc v mezinárodních vztazích k pojmu Adama Smithe neviditelná ruka trhu v ekonomice – je neviditelná, jedná se o určitou přitažlivost, která nás přesvědčuje následovat někoho bez použití hrozby. Dále také přirovnává pojmy tvrdá a měkká moc k pojmům *Command power* (moc rozkazu), tedy schopnosti změnit jednání jiných donucením nebo přesvědčením a *Co-optive power* (moc kooptace), tedy schopnosti utvářet, co ostatní chtějí. Měkká moc je *co-optive power*. Jedná se o přitažlivost k určité kultuře a hodnotám. *Command power* (moc rozkazu) je tvrdá moc, protože k dosažení svých cílů používá donucovací prostředky včetně hrozeb. Škála mezi těmito mocemi se pohybuje od donucení k čisté přitažlivosti. Některé státy ale mohou být přitahovány tvrdou

mocí jiných, a to kvůli mýtům o neporazitelnosti. Například silná ekonomika má nejen zdroje pro například sankce (nástroje tvrdé moci), ale zároveň může být zdrojem přitažlivosti pro jiné státy (jedná se tedy o měkkou moc) (Nye 2004: passim).

Státy, které ztrácí na vojenské a ekonomické síle mohou zároveň ztrácet určité aspekty měkké moci jako je jejich přitažlivost nebo schopnost nastolovat agendu. Měkká moc ale není na tvrdé moci závislá. Například Sovětský svaz měl silnou armádu, ale vládl tak, že potlačoval lidská práva, a tak ztrácel na své přitažlivosti (Nye 2004: passim).

Nye tvrdí, že jedním z nejdůležitějších zdrojů měkké moci je kultura ve smyslu hodnot, které mají význam pro společnost. Jedná se mimo jiné o umění, literaturu nebo vzdělání. Dalším zdrojem jsou vnitřní i vnější politické hodnoty. Měkká moc státu se zvětšuje nebo zmenšuje podle oblíbenosti jeho politik u jiných států. Měkká moc ale nenáleží vládě narozdíl od tvrdé moci. Armáda jako nástroj tvrdé moci je řízena vládou, nicméně např. hnutí hippies v 60. letech 20. století mělo zásadní vliv na kulturu USA, což je nástroj měkké moci, přesto že vystupovalo proti vládě (Nye 2004: 11–15).

Nye také hovoří o ekonomické stránce moci jako o hybridní, protože náleží ke tvrdé, ale i měkké moci a jejich nástrojům. To stejné lze říct i o diplomatických nástrojích, které mohou být použity „tvrdým“ způsobem, jako je přerušování diplomatických vztahů, nebo „měkkým“ způsobem, a to podporou vzájemných kulturních vztahů (Nye 2013:4).

Nejefektivnějšího zahraničně politického výsledku lze obvykle dosáhnout kombinací nástrojů tvrdé a měkké moci. Pokud stát takovou strategii uplatňuje, označuje se jako chytrá moc (*smart power*). Nástroje politiky tvrdé a měkké moci lze také používat dvěma způsoby – aktivně a pasivně. Aktivní nebo cílený způsob znamená, že „stav X“ se záměrně snaží cílit na preference „stavu Y“. Pasivní způsob znamená, že „stav Y“ přijímá hodnoty „stavu X“ přitažlivostí. Měkká síla se obvykle používá pasivními, necílenými způsoby (Golthau – Sitter 2015: 949). Nástroje zahraniční politiky lze navíc uplatňovat jednostranně, bilaterálně nebo

multilaterálně, zejména v rámci mezinárodních organizací (Fraczek et al. 2015: 95).

Od konceptů tvrdé a měkké moci byla odvozena řada nástrojů, se kterými pracuje odborná literatura. Tato práce pracuje s rámcem zahraničně politických nástrojů tvrdé a měkké moci představeným Zdeňkem Rodem a Michalem Himmerem (2021) v článku *The great powers in Central America: US response to Chinese activities in the region* v časopise *Latin America Policy*. Tito autoři představili na základě rozsáhlého *State of the Art Review* významné nástroje tvrdé a měkké moci. Tyto nástroje jsem uvedeny v následující tabulce č.1.

Tabulka č.1 představuje významné nástroje tvrdé a měkké moci.

Vojenské nástroje tvrdé moci	Vojenské zásahy a akce, využití vojenské síly, násilí a zbraní
Ekonomické nástroje tvrdé moci	Ekonomické sankce, bojkot, obchodní embargo, obchodní dohody a dohody o spolupráci, pozastavení rozvojové pomoci, omezování finančních prostředků, zmrazení finančních aktiv, finanční omezení
Diplomatické nástroje tvrdé moci	Přerušování diplomatických styků a bilaterálních kontaktů, vyhoštění diplomatů, mezinárodní soudní angažmá, asociační dohoda, pozastavení nebo zpoždění jednání o dohodách, ohrožení diplomatických vztahů
Vojenské nástroje měkké moci	Kontakty mezi armádami
Ekonomické nástroje měkké moci	Rozvojová pomoc, humanitární pomoc, přímé zahraniční investice, finanční nástroje přispívající ke stabilitě a míru, půjčky, úvěry
Diplomatické nástroje měkké moci	Veřejná diplomacie, diplomatická jednání, veřejné deklaráce a veřejná kritika, přijímání formálních dokumentů nebo legislativy

Zdroj: Rod – Himmer (2021: 239)

1.2 Regionální mocnost

Regionální mocnost je stát, který dosahuje velmocenských kapacit pouze na omezeném teritoriu (regionu), nicméně v celosvětovém srovnání je slabší než globální velmoci. Narozdíl od středních mocností využívá zejména tvrdou moc. (Waisová 2009: 64).

Definice regionální mocnosti je do jisté míry problematická, jelikož označení státu za regionální mocnost závisí na analyzovaném tématu. Stejný stát by se tak mohl označovat odlišně, a to jako velmoc, střední mocnost či regionální mocnost. Tyto pojmy se tedy vzájemně nevylučují a mohou se určitým způsobem doplňovat (Nolte 2010: 893).

Označení regionální mocnost se vztahuje na země, které jsou vlivné a silné v určitém geograficky vymezeném regionu. Stejně státy mohou být středními mocnostmi nebo velmocemi v globálním kontextu. Nicméně existují základní kritéria pro identifikaci regionálních mocností. Stát se může charakterizovat jako regionální mocnost, pokud splňuje určité podmínky. Mezi tyto podmínky lze zařadit zejména vytváření vlastní koncepce o své vedoucí pozici v regionu, a to geograficky, ekonomicky a politicko-ideově. Dále pak regionální mocnost významným způsobem ovlivňuje geopolitické vymezení a politicko-ideovou podstatu regionu a mj. také definuje regionální bezpečnostní agendu. Zároveň je jeho vedoucí postavení uznáváno dalšími státy uvnitř regionu nebo mimo něj, zejména dalšími regionálními mocnostmi (Tamtěž).

Dle Ponížilové (2016) můžeme hovořit i o tzv. aspirujících mocnostech, mezi které autorka řadí Saúdskou Arábii a Írán. Zejména SA naplňuje některá kritéria regionální mocnosti a Írán je považován za jejího největšího rivala na Blízkém východě. Nicméně v regionu lze nalézt i další aspirující regionální mocnosti, a to zejména Turecko. Někteří autoři považují SA za hegemonu v regionu, na druhou stranu i řada autorů uvádí například, že SA disponuje slabou demografickou základnou a nedostačujícími vojenskými kapacitami, aby se mohla považovat za regionální mocnost Blízkého východu, a tudíž za garanta bezpečnosti v regionu (Ponížilová 2016: *passim*).

2 Metodologie

Tato práce je vypracována ve formě komparativní případové studie. Předmětem výzkumu jsou zahraničně politické nástroje tvrdé a měkké moci Saúdské Arábie a Íránu. Zkoumaným případem je role SA a Íránu v občanské válce v Jemenu. Konkrétně bude analyzováno období mezi lety 2015–2023, přestože občanská válka probíhá již od roku 2013–2014. V roce 2015 se totiž SA přímo vojensky do tohoto konfliktu zapojila, nicméně práce popisuje i události před rokem 2015, a to pro dostatečné vykreslení kontextu.

Práce je zpracována metodou komparativní synchronní analýzy. Komparační kritéria jsou zde zahraničně politické nástroje SA a Íránu v Jemenu odvozené od tvrdé a měkké moci, které jsou uvedeny v tabulce č.1. V práci jsou využity kvalitativní metody sběru dat jako analýza odborných textů, primárních i sekundárních zdrojů nebo analýza kontextu. Cílem je zjistit, jaké zahraničně politické nástroje Saúdská Arábie a Írán v Jemenu používají a proč. Pro kompletní provedení analýzy mocenského působení SA a Íránu v jemenském konfliktu tato práce pracuje s nástroji tvrdé a měkké moci.

Analytická část práce vychází z tabulky č. 1. Tato tabulka bude aplikována na údaje zjištěné v analytické části. Například pokud bude zjištěno, že SA nebo Írán poskytují Jemenu rozvojovou pomoc, bude to řazeno mezi ekonomické nástroje měkké moci. Pokud bude zjištěno přímé vojenské zapojení jednoho ze států do konfliktu v Jemenu, bude tato skutečnost řazena mezi vojenské nástroje tvrdé moci. Jestliže bude zjištěno, že SA nebo Írán přerušily diplomatické styky s Jemenem, bude tato skutečnost řazena do diplomatických nástrojů tvrdé moci atd. Analyzovaná data bude posléze možné mezi sebou porovnat a zachytit odlišnosti ve využití nástrojů tvrdé a měkké moci mezi Saúdskou Arábií a Íránem.

V této bakalářské práci jsou zpracovány převážně sekundární, odborné zdroje, a to zejména odborné texty, články a knihy. Tyto odborné zdroje jsou využity zejména v úvodní, teoretické a analytické části práce, jelikož ty se zabývají historickým kontextem formování Jemenu, regionálním soupeřením SA a Íránu na

Blízkém východě nebo konceptualizací základních teoretických pojmů, se kterými tato práce pracuje. Jedná se o pojmy tvrdá a měkká moc a regionální mocnost.

Dále tato práce čerpá i z primárních zdrojů, zejména pramenů jako jsou převážně data mezinárodních organizací, nevládních organizací, think-tanků apod. Prameny jsou využity v analytické části této práce, která pojednává o konkrétních způsobech zapojení SA a Íránu do občanské války v Jemenu. V neposlední řadě jsou také zpracovány mediální články, jakožto zdroje konkrétních, dílčích informací. Tyto zdroje jsou využity primárně jako doplněk k pramenům a odborným zdrojům pro vykreslení širšího kontextu.

Následující část je uvedena analýzou vztahu mezi SA a Íránem. Dále se v této části práce věnuje analýze zahraničně politických nástrojů SA a Íránu v Jemenu. Tato část je rozdělena na dvě sekce, přičemž každá analyzuje, jaké nástroje tvrdé a měkké moci SA a poté Írán v Jemenu používají a proč. V závěrečné části jsou pak tyto údaje vyhodnoceny a obě země jsou mezi sebou komparovány.

3 Analýza mocenského působení SA a Íránu v Jemenu

V této části se práce věnuje analýze zahraničně politických nástrojů SA a Íránu v kontextu geopolitických proměn Blízkého východu. Nejprve je v samostatné podkapitole analyzován vztah mezi SA a Íránem. Poté je představena Saúdská Arábie a její zahraničně politická orientace v rámci Blízkého východu. Následně práce analyzuje vztah SA a Jemenu v průběhu času až do roku 2023 s podrobnějším zaměřením na nástroje tvrdé a měkké moci používané SA v Jemenu mezi lety 2015–2023. Poslední podkapitola se věnuje Íránu analogicky jako SA.

3.1 Vztah Saúdské Arábie a Íránu

Blízký východ se vyznačuje slabou integrací mezi státy a historickým soubojem myšlenek panarabismu, panislámismu a arabského nacionalismu. Ve jménu těchto myšlenek se arabské státy vměšovaly do vnitřních politik jiných arabských států a v regionu probíhá od poloviny 20. století boj o pozici regionální mocnosti. V minulosti tomu měl nejbližší Egypt, ten byl ale později oslaben válkami s Izraelem nebo účastí ve válce v Jemenu v 60. letech 20. století. Egypt byl nakonec okolnostmi donucen změnit svou zahraniční politiku a v kontextu všudypřítomné studené války se přidal na stranu USA (Ponížilová 2016: *passim*).

Spojencem USA v regionu byl v té době i Írán, jakožto významný stát Perského zálivu. V průběhu 70. let Írán navazoval vztahy s dalšími státy regionu, které se orientovaly stejně jako on na USA, mimo jiné i se SA. V té době rostly příjmy z ropy a SA tak začala posilovat na moci, kterou uplatnila například v podobě ropného embarga na USA a Nizozemí během Jomkipurské války. Výrazně tím tak posílila svou pozici. Vztah SA a Íránu byl v kontextu 70. let na bázi bezpečnostní spolupráce za účelem udržení stability v Perském zálivu. Odlišná náboženská vyznání nebyla v tomto případě velkou překážkou pro spolupráci. I tak se jednalo pouze o spolupráci pragmatickou. Obě země v té době získávaly podporu od USA v podobě například dodávek zbraní nebo techniky (Ponížilová 2016: *passim*).

Zásadní zlom nastal v roce 1979, kdy vypukla v Íránu islámská revoluce, která vyvrcholila svržením režimu Páhlavího. Poté došlo k nastolení teokratického režimu v čele se šáhem, propagující myšlenky šíitského islámu. S touto revolucí přišla změna geopolitického uspořádání na Blízkém východě. Írán odmítal stávající status quo a snažil se šířit hodnoty islámské revoluce přes své hranice po celém regionu. V tomto snažení pokračoval nadále a svůj vliv posiloval zejména ve státech s početnější šíitskou populací jako je Irák, Sýrie nebo Libanon (Marcus 2019).

V době íránské islámské revoluce začalo soupeření o post regionální mocnosti mezi SA a Íránem. Když v roce 1980 Irák napadl Írán, měl Irák podporu od SA. Islámská revoluce byla totiž potencionální hrozbou pro všechny konzervativní sunnitské monarchie v regionu (obzvlášť pro ty s početnou šíitskou populací) (Ponížilová 2016: *passim*; Mohammed – Moorthy 2019: 1). Od roku 1979 tedy nabývá mocenské soupeření mezi SA a Íránem náboženského rozměru (Mirza et al. 2021: 1).

Obě země se považovaly ze vůdce islámského světa a snažily se prosadit islámský univerzalizmus. Írán klade důraz na islámský stát, který se řídí právem šaría a prosazuje sjednocení všech muslimů bez ohledu na národnost. Chce, aby muslimové vytvořili jeden národ. Od roku 1979 také ostře vystupuje proti USA, které označuje za svého největšího nepřítele. Stejným způsobem se vyjadřuje vůči státu Izrael. SA na druhou stranu šíří myšlenky wahhábismu a prosazuje islámskou solidaritu při zachování současných hranic státu. Iniciovala tak například v roce 1981 vznik Rady pro spolupráci arabských států Zálivu. Jedná se o organizaci sdružující konzervativní monarchie Arabského poloostrova. Dodnes se jedná o jednu z nejzdařilejších organizací v regionu v rámci ekonomické a kulturní spolupráce. Nicméně vojensky stále nepřevyšují moc Íránu a jsou v této oblasti odkázáni na USA (Ponížilová 2016: *passim*; Mohammed – Moorthy 2019: 1).

V průběhu dalších desetiletí se zahraničně politická orientace těchto států výrazně neproměnila. Írán využívá spíše ideologické zbraně, usiluje o proměnu regionálního řádu a vlastního mocenského statusu. Snaží se získat náklonost všech muslimů (sunnitů, šiitů, Arabů, Peršanů a dalších). Svou moc také posiluje kritikou

svých rivalů, sám ale nenabízí řešení bezpečnostních a ekonomických problémů regionu. Finančně podporuje skupiny bojující proti sunnitským vládám v regionu. Svůj vliv pak uplatňuje zejména v Sýrii, Iráku nebo Libanonu (Ponížilová 2016: passim).

Soupeření mezi Íránem a SA má vážné bezpečnostní, ekonomické a politické dopady v regionu. Pro SA je Írán politickou a ideologickou hrozbou. Bezpečnostní hrozby, které ohrožují Írán, pocházejí především z hrozeb způsobených vměšováním USA a jejich rostoucí vojenskou přítomností na Blízkém východě (Mohhamed – Moorthy 2019: 2).

Poslední velkou událostí s vlivem na mocenské uspořádání v regionu bylo Arabské jaro. Protesty ve většině států regionu vedly k prohloubení celkové nestability, pádům režimů, vypuknutí ozbrojených konfliktů a posílení nestátních, ozbrojených aktérů. Jak SA, tak Írán uplatňovaly svůj vliv, když podporovaly zachování nebo změnu režimu v určitých státech, podle jejich mocenských představ (Ponížilová 2016: passim; Zweiri 2016: 4).

Írán byl od íránské revoluce asymetrickou ideologickou hrozbou pro SA a rivalita mezi nimi měla dopad na jejich zahraniční politiku se zeměmi jako Irák, Bahrajn, Libanon, Palestina a Sýrie. Po arabském jaru obě země zintenzivnily svou sektářskou rétoriku ve snaze legitimizovat svůj postoj k islámskému vedení a také svůj vliv na vnitřní politiku dalších států, a tak vlivem jejich mocenského soupeření došlo i k několika zástupným konfliktům (Mohhamed – Moorthy 2019: passim; Marcus 2019). Arabské jaro představovalo pro SA i Írán příležitost posilovat svůj vliv v nově vzniklých režimech po celém Blízkém východě. Například v Bahrajnu podporoval Írán šíitskou část populace, zatímco SA podporovala centrální vládu (Mirza et al. 2021: 1).

V roce 2016 došlo k přerušení diplomatických styků mezi SA a Íránem. V Íránu v té době například probíhala v médiích kampaň na očernění SA, která byla v Íránu prezentována jako nepřítel islámu, který musí být poražen (Litvak 2017: 54). V březnu 2023 byly diplomatické vztahy mezi SA a Íránem obnoveny a došlo ke znovuotevření obou ambasád v Teheránu i Rijádu. Nicméně vzájemný vztah mezi těmito hráči zůstává nadále chladný (Cafiero 2024).

3.2 Saúdská Arábie

Do 30. let 20. století bylo dnešní území Saúdské Arábie ovládáno Velkou Británií, nicméně od roku 1932 je SA nezávislým státem ležícím na Arabském poloostrově v regionu Blízký východ. Jedná se o absolutistickou monarchii s určitými rysy teokracie (např. Ústavou země je posvátná kniha islámu – korán). SA je domovem islámského vyznání, kterému se říká wahhábismus. Jedná se o velice konzervativní odnož, jejíž počátky sahají do poloviny 18. století. Sami Saúdi ale nevnímají wahhábismus jako samostatný myšlenkový proud islámu, nýbrž jako jedinou správnou interpretaci islámu. Wahhábismus usiluje o návrat k nezkaženému islámu a vystupuje otevřeně proti jiným odnožím, včetně šíitské. Právě wahhábismus je jedním z nejdůležitějších charakteristických prvků SA, a ta se jeho myšlenky snaží šířit za své hranice (Vejrych 2011: 173–180; Kejlová 2018; Farouk–Brown 2021: 10).

Vojensky se SA orientuje zejména na USA, a to z převážně z pragmatických důvodů. SA totiž nedisponuje dostatečným počtem řadových vojáků ani vojenských specialistů kvůli nepočetné populaci. SA spíše investuje do moderní armádní techniky a vojenští specialisté jsou často najati ze zemí Západu, zejména USA. Ročně ale SA vydává velké finanční prostředky na svou armádu pro zastrašení nepřátelských států. V roce 2022 vydala SA přes 75 miliard USD na obranu, což činí 7,4 % jejího HDP (The World Bank 2024). V roce 2015, tedy v době saúdské vojenské intervence do Jemenu, dosahovaly její výdaje na obranu přes 13 % HDP, což znamenalo navýšení o necelé 3 % během jediného roku. Jednalo se o nejvyšší výdaje na obranu SA minimálně za posledních 12 let (Statista 2024b).

Ekonomicky je země nejvíce závislá na těžbě ropy a jejích exportu (ropa tvoří zhruba 90 % příjmů). Závislost na světovém trhu s ropou neumožňuje efektivně predikovat výši státního rozpočtu. Nicméně Saúdská Arábie situaci řeší postupnou diverzifikací ekonomiky například v oblasti turismu nebo solární energie. Zároveň ale může SA kontrolovat cenu ropy zvýšením nebo snížením její produkce (Ponížilová 2016: 103–117; Vejrych 2011: 173–184). Disponuje tak tímto ekonomickým nástrojem tvrdé moci.

Saúdská Arábie nevyváží pouze ropu, zaměřuje se i na vývoz myšlenek wahhábismu do zahraničí. Šíření wahhábismu lze považovat za prostředek měkké moci. SA v tomto ohledu, díky dostupným financím z ropy, financuje výstavby mešit a náboženských center v různých částech světa nebo také platí studia zahraničním muslimům, kteří pak fungují jako šířitelé wahhábismu. Jeho myšlenky se tak dostaly například do oblasti západní Afriky, Indonésie, ale i Evropy a USA. Tento radikální výklad islámu se také stal inspirací pro některá islamistická hnutí jako Taliban nebo Islámský stát (Kejlová 2018).

V zahraničně politických otázkách je SA zastáncem statusu quo v regionu. Tento stav plně vyhovuje jejím mocenským zájmům. Klade důraz na příslušnost k arabskému a islámskému světu. Šíří a podporuje arabské a islámské hodnoty a mj. podporuje palestinskou nezávislost. Je to také jeden z největších poskytovatelů finanční pomoci pro chudší státy v regionu. Někdy se jedná o politicky motivovanou finanční pomoc, jako například v Sýrii, Jordánsku nebo Jemenu. Za finanční pomoc si totiž neoficiálně žádá, aby zahraniční politika příjemce pomoci odpovídala zájmům SA. Někdy využívá SA zastavení finanční pomoci určitému státu jako ekonomický trest (ekonomický nástroj tvrdé moci), pokud stát, podle SA, vykazuje nežádoucí prvky zahraničně politické orientace. Například když Egypt podepsal v roce 1974 mírovou smlouvu s Izraelem nebo když se Sýrie postavila na stranu Íránu (Ponížilová 2016: 103–117; Vejrych 2011: 173–184).

V období arabského jara (2011) SA v některých případech podporovala změnu politického režimu (Sýrie, Libye), někde se naopak snažila zachovat status quo (Egypt, Tunisko, Bahrajn, Jemen), podle toho, jak situace vyhovovala jejím mocenským regionálním zájmům. V případě Jemenu SA v minulosti spolupracovala s vládou bývalého jemenského prezidenta Saleha a stála na jeho straně například v boji proti hnutí Ansar Alláh. SA se snažila po vypuknutí arabského jara zachovat jemenský politický režim, nicméně v Jemenu vlivem protivládních protestů vypukla v roce 2013 občanská válka (Ponížilová 2016: 115–117). SA pokračovala v boji proti Ansar Alláh i nadále a v roce 2015 se situace zásadně změnila, neboť SA se rozhodla pro přímý vojenský zásah na území Jemenu kvůli boji proti tomuto hnutí (Sharp 2019: 1–2).

3.2.1 Vztah Saúdské Arábie a Jemenu

Jemen byl vždy v oblasti zájmu zahraniční politiky SA, která se snažila zastavit veškeré hrozby vycházející z Jemenu, které by ohrožovaly její zájem (Darwich 2018: 127). Podle Gause měla geografická blízkost těchto dvou států vliv na jejich vztah založený na historickém, sociopolitickém, ekonomickém a kulturním předpokladu (Gause 1992).

Ve 30. letech 20. století došlo mezi SA a Jemenem ke konfliktu o hranice a od té doby se SA snaží o udržení stability v Jemenu a občas provede vojenské operace na hranicích. Dále pak se SA vměšuje do jemenské vnitrostátní politiky, podporuje nebo naopak vystupuje proti určitým skupinám uvnitř Jemenu (Darwich 2018: 125–127).

Když v Jemenu vypukla krize v souvislosti s událostmi Arabského jara v roce 2011, SA se snažila u moci v Jemenu udržet režim prezidenta Saleha, o jehož politiku se opírala jako o zdroj stability v Jemenu. Naopak nestabilitu v Jemenu představovalo ze strany SA hnutí Ansar Alláh, a to již od začátku 21. století. Toto hnutí otevřeně vystupovalo proti Salehově režimu a vyjadřovalo svou nespokojenost v sociálních a ekonomických záležitostech. V roce 2009 začalo hnutí Ansar Alláh rebelii proti Salehově režimu a SA na to zareagovala otevřenou intervencí proti tomuto hnutí na své jižní hranici. Jednalo se o první saúdskou unilaterální operaci za poslední dekády. Nicméně intervence nedosáhla požadovaného výsledku, protože hnutí nebylo poraženo ani oslabeno. To způsobilo pochyby o síle saúdské armády, a to i přes její technologickou vyspělost (Darwich 2018: 125–127; Clausen 2019: 76).

Ne vždy byla ale SA nakloněna režimu prezidenta Saleha. Ten totiž v roce 1990 podpořil invazi Saddáma Husajna do Kuvajtu, což mělo značný dopad na vztahy Jemenu se SA. Saúdská Arábie omezila finanční podporu pro Jemen a vyhostila ze svého území přes 800 000 jemenských dělníků, což významně poznamenalo jemenskou ekonomiku (Bordón – Alrefai 2023:6).

Po protivládních protestech během Arabského jara byl prezident Saleh nucen vzdát se své funkce a do čela země byl zvolen nový prezident Hadí. Tato událost nijak nezlepšila politickou situaci v zemi, právě naopak v Jemenu vypukly

boje mezi různými zájmovými skupinami, které vyústily v občanskou válku. Jemenská armáda se rozdělila na dvě části – jedna byla loajální Hadímu a podporována jihem země, druhá část byla loajální exprezidentovi Salehovi, který se spojil s hnutím Ansar Alláh. Nepřehledná situace vyhovovala dalším zájmovým skupinám v regionu, zejména Al-Kaídě nebo jemenské odnoži ISIS (Darwich 2018: 128).

Hnutí Ansar Alláh získalo již v roce 2014 kontrolu nad hlavním městem Saná. V lednu 2015 prezident Hadí rezignoval a následně utekl ze země do SA, kde začal volat po vnější intervenci. V té době Ansar Alláh dobylo další strategická města jako Taiz či Al-Anad, ve kterém se nachází vojenská základna USA (Tamtéž).

Mezi SA a Jemenem existuje silná vazba, vzhledem k jejich geografické blízkosti. SA se vždy snažila, aby nebyl Jemen moc silným státem, který by ohrožoval její zájmy. Nicméně vzhledem k současné situaci ohrožuje SA spíše slabost Jemenu. Pro SA by bylo hrozbou, pokud by sousedila s tzv. rozpadlým státem (*failed state*), a to z několika důvodů. Pokud by se stát Jemen jako takový rozpadl úplně, islamistické ozbrojené skupiny, pro které je takové prostředí vyhovující, by mohly útočit na SA. Dále by těžká životní situace v Jemenu donutila miliony obyvatel zemi opustit a narostl by tak počet migrantů překračující hranice do SA, v jižních provinciích SA by se mohla zvýšit kriminalita, především ve formě pašování. A v neposlední řadě, chaos, který by v Jemenu panoval, by s největší pravděpodobností přilákal další aktéry a usnadnil by jim kupovat si vliv v Jemenu (největší hrozbu představuje Írán). Jeho primárním zájmem by mohlo být způsobovat potíže SA podporou jejích nepřátel v Jemenu (zejména Ansar Alláh) a být tak svým vlivem přítomný přímo na hranici se SA (Stenslie 2013: 1–3). Všechny tyto faktory hrály roli při rozhodnutí k intervenci SA do Jemenu.

Saúdská Arábie tak také i z těchto důvodů vývoj v Jemenu pozorně sledovala a postupně se začala připravovat na vojenskou intervenci do země. Podle Darwiche začaly přípravy s invazí již po dobytí města Saná v roce 2014 (Darwich 2018: 126). Velkou roli ale v té době také hrála vnitropolitická situace v SA. V lednu 2015 nastoupil Salman bin Abdulaziz al-Saud jako nový král na trůn a

jeho syn Mohammed bin Salman, později korunní princ SA, se stal novým ministrem obrany (ČT24 2017). Právě Mohammed bin Salman je považován za strůjce myšlenky vojenské intervence do Jemenu (Clausen 2019:76).

V té době měla také SA napjaté vztahy s administrativou prezidenta USA Baracka Obamy, které zvyšovaly obavy ohledně závazku USA k bezpečnosti SA, v souvislosti s tzv. jadernou dohodou mezi Íránem a USA. Konflikt v Jemenu tak představoval příležitost pro budování autority saúdské armády a započetí nové éry saúdského nacionalismu a asertivního přístupu v zahraniční politice. Pocit nejistoty také umocnila hrozba íránského vměšování do situace v Jemenu (Bordón – Alrefai 2023: 10). Všechny tyto události vedly k rozhodnutí, které poznamenalo SA i Jemen na následující roky.

Následující podkapitola se věnuje konkrétním nástrojům nejprve tvrdé a poté měkké moci, které SA v Jemenu používá od roku 2015 do roku 2023. Práce cílí na představení nejrůznějších typů zahraničně politických nástrojů, které SA v Jemenu používá, a které lze přiřadit k tvrdé a měkké moci. Nicméně způsobů, jakými je SA zapojena v Jemenu, je velké množství a vzhledem k délce této práce budou představeny jen některé z nich, a to takové, které demonstrují velkou škálu způsobů zapojení a ukazují, že vliv SA v Jemenu nelze asociovat pouze s vojenskou přítomností.

3.2.2 Nástroje tvrdé moci Saúdské Arábie v Jemenu

V březnu roku 2015 se SA rozhodla k provedení intervence na území Jemenu s cílem obnovit vládu prezidenta Hadího a zabránit hnutí Ansar Alláh převzít moc v zemi. K rozhodnutí došlo na žádost jemenského prezidenta Hadího, který vyzval GCC, aby zabránila hnutí Ansar Alláh převzít moc v zemi (ACLEED 2024).

Operace nesla název Rozhodná bouře a později operace Obnova naděje. SA podala důvody k intervenci jako nutnost sunnitů zabránit hrozbě Íránu k rozšíření šíitského islámu v oblasti Perského zálivu. Darwich tvrdí, že zapojení SA do konfliktu bylo motivováno bojem za postavení SA jako regionální mocnosti v celém regionu a snahou o demonstraci své síly. Po událostech Arabského jara dostala SA možnost projevit se jako regionální mocnost v regionu. V roce 2011 provedla intervenci do Bahrajnu, kde potlačila demonstrace proti sunnitské vládě, dále pak nepřímo podporovala převrat proti muslimskému bratrstvu v Egyptě a znovunastolení vojenského režimu. Jemen byl další zemí, kde mohla SA demonstrovat svou moc (Darwich 2018: 125–129; Bordón – Alrefai 2023: 9). SA si také zajistila mezinárodní podporu od GCC a USA výměnou za to, že SA nebude bránit jednání s Íránem o jaderné dohodě (ACLEED 2024).

Téměř ihned po zapojení do konfliktu nařídila SA námořní i leteckou blokádu Jemenu, přestože více než polovina populace Jemenu trpěla nedostatkem potravy a většina potravin byla do země importována, a to včetně vody. Toto embargo zapříčinilo nedostatek paliva, což v zemi zcela ochromilo dopravu, silně omezilo přístup k vodě, a také hrozil úplný výpadek veškeré telekomunikace. Nutno dodat, že Jemen ještě před těmito událostmi čelil krizi spojené s nedostatkem vody, paralyzovanou ekonomikou, zkorumpovanou centrální vládou a počínajícím hrozbou hladomoru (Aryani 2015).

Pro SA byla intervence do Jemenu značnou zátěží pro státní rozpočet. V roce 2015 navýšila SA své výdaje na obranu na 82 miliard USD, což činilo zhruba 13 % jejího HDP. V té době se tedy jednalo o třetí nejvyšší zbrojní rozpočet na světě po USA a Číně (Hudema 2016). Od roku 2015 v SA také dochází k nárůstu importu zbraní, převážně z USA (Kaptan 2021:57–58).

Zároveň již v prvních měsících vojenské intervence SA v Jemenu se objevily skutečnosti, že SA poskytuje vojenský výcvik stovkám jemenským kmenovým příslušníkům, aby ji podpořily v boji proti Ansar Alláh. Pro SA je také výhodné mít na své straně tyto bojovníky mimo jiné pro jejich znalost místního terénu, která saúdské armádě chybí. Bojovníky také SA vyzbrojila, ovšem zásadním problémem je, že takových bojovníků je málo (Bakr – Ghobari 2015).

Jak již bylo zmíněno v úvodu, SA neprovedla intervenci sama, ale je hlavním hráčem koalice dalších zapojených států, mezi které patří například SAE, jakožto jeden z nejvýznamnějších členů koalice. Dalšími zapojenými státy byly Egypt, Bahrajn, Jordánsko, Súdán, Maroko a Katar (Darwich 2018: 128). V médiích se také často lze setkat s pojmem *Saudi-led coalition*, tedy koalice vedená Saúdy. Intervence se vyznačovala převážně vzdušnými a námořními operacemi. Dále pak speciální jednoty SA, SAE a Súdánu vedly pozemní ofenzivu v Adenu, Mukalle a podél západního pobřeží Jemenu a jeho severní hranice. Koalice ale není jednotná a uvnitř se objevují neshody, ohledně toho, jakou stranu v Jemenu podporovat (ACLELED 2024). V roce 2021 byly ale koaliční síly složeny už pouze ze 4 zemí – SA, SAE, Súdánu a Bahrajnu (Kaptan 2021: 59).

Koalice dosáhla okamžité převahy ve vzdušném prostoru, a to systematickým ničením jemenských leteckých základů a protivzdušné obrany. Vzdušná, námořní i pozemní blokáda, která začala v dubnu 2015, měla za cíl prosadit zbrojní embargo uvalené rezolucí Rady bezpečnosti OSN č.2216. Koalice se také zavázala vycvičit jemenské odbojové síly. Saúdská Arábie také nasadila do Jemenu své pohraniční strážce. Nálety vážně omezily vojenskou kapacitu hnutí Ansar Alláh (tehdy ještě v koalici s bývalým prezidentem Jemenu Salehem) a donutily ho k defenzivě (ACLELED 2024).

Koalice je viněna ze závažných humanitárních důsledků jejího počínání. Nálety byly často mířeny na civilní cíle a obydlené oblasti, včetně zdravotnických zařízení, škol nebo trhů. Celková blokáda také výrazně zhoršila situaci v zemi, protože většina obyvatel byla odříznuta od přístupu k lékům, vodě, palivu a mnoha dalším základním potřebám (ACLELED 2024; Fink 2017: passim). Situace v Jemenu

je považována za jednu z nejhorších humanitárních krizí 21. století (Kaptan 2021: 56).

Saúdská Arábie a jí vedená koalice, jak již bylo zmíněno, bojuje na straně oficiální vlády prezidenta Hadího. Nicméně v jemenském konfliktu je aktérů více a mezi ně patří i jemenská odnož Al-Káidy. Koalice vedená SA a Al-Kaída mají v Jemenu společného nepřítele – hnutí Ansar Alláh a podle některých zdrojů spolu uzavřeli několik dohod, které měli bojovníky Al-Kaídy donutit opustit ovládané území v Jemenu. Od roku 2016 jim tak koalice umožnila bezpečný ústup na několika místech i s veškerými zbraněmi a bojovým vybavením. V některých případech bylo jednotkám Al-Kaídy za jejich odchod i zapláceno. Navíc stovky bojovníků byly začleněny do jednotek koalice (ČT24 2018). Zdá se tedy, že SA pro porážku iránského vlivu v Jemenu přímo nebo nepřímo může podporovat teroristické organizace působící v Jemenu.

Dalším nástrojem tvrdé moci SA v Jemenu jsou dodávky zbraní ze SA pro místní milice, frakce a skupiny. Obrněná vozidla, raketomety, granáty nebo pušky, které SA nebo SAE nakoupily od evropských a amerických společností, se dostávají právě mezi tyto skupiny v Jemenu. Podle zprávy Arabských reportérů pro investigativní novináře jsou zbraně předávány milicím napojených na saúdskou koalici v různých provinciích Jemenu (Austin 2018).

3.2.3 Nástroje měkké moci Saúdské Arábie v Jemenu

V dubnu 2016 představil korunní princ SA Mohammed bin Salman program Vize 2030, který si kladl za cíl diverzifikaci saúdské ekonomiky a zdvojnásobit HDP SA do roku 2030. Tyto kroky byly klíčové kvůli krizi vyvolané klesající cenou ropy a pro prosperitu SA nezbytně nutné (Grand – Wolff 2022). Tento program vyvolal otázky nad budoucím angažováním SA v Jemenu. Již v roce 2015 vzniklo Centrum krále Salmana pro humanitární pomoc a podporu (KSRelief), která se stala klíčovým aktérem při poskytování humanitární pomoci Jemenu. KSRelief si klade za cíl centralizovat úsilí o moc, učinit ji ekonomicky proveditelnou a politicky monopolizovanou (Fenton-Harvey 2019).

Centrum převzalo odpovědnost za přijímání a doručování humanitárních darů, chtělo tak zefektivnit distribuci pomoci a vytlačit jiné kanály, které se dříve využívaly pro poskytování pomoci v Jemenu (Bordón – Alrefai 2023: 10). SA tak de facto vytvořila monopol pro poskytování humanitární pomoci Jemenu. Kontroverzní dary a projekty obnovy a rozvoje napříč Jemenem zdůrazňují dlouhodobé ambice SA. Takové kroky pomohly omezit vliv dalších vnějších aktérů, jako jsou SAE, které rovněž bojují o větší vliv v jižním Jemenu, přestože SA a SAE spolupracují v boji proti Ansar Alláh (Tamtéž).

Do roku 2022 poskytla SA skrze KSRelief Jemenu humanitární pomoc ve výši více než 4,2 miliard USD, přičemž nejvíce peněz bylo použito na projekty potravinové bezpečnosti a ochrany zdraví. Dalšími sektory pomoci se také staly např. vzdělání nebo pomoc při odminování jemenské půdy (KSRelief 2023).

Koalici se poměrně rychle podařilo dobýt převážně jižní a střední část Jemenu a hnutí Ansar Alláh dnes operuje převážně na severu a severozápadu země. Humanitární pomoc tak mířila převážně do oblastí pod kontrolou koalice jako Aden, Taiz nebo Shabwa (Bordón – Alrefai 2023: 11).

Podle Bordóna a Alrefaie je období mezi lety 2018 a 2022 důležité pro měnící se vztah mezi zahraniční pomocí a projekcí moci a kontroly. Za prvé, projekty pomoci se v roce 2018 téměř zdvojnásobily a poté si udržely relativně vysoká čísla ve srovnání s lety před rokem 2018 a za druhé došlo k posunu ve

složení pomoci – rozvoj a ekonomika jednoznačně dostaly přednost před humanitární podporou (Tamtéž).

Podle Fenton-Harveyho tato politika prozrazuje soustředěné úsilí zajistit saúdský vliv v jakémkoli budoucím post konfliktním scénáři a zároveň utvářet politické, ekonomické a kulturní uspořádání, které SA vyhovuje. Saúdská Arábie také například uvalila cla na zboží odeslané z Ománu do města Mahra. Tím chce kontrolovat vliv Ománu v Jemenu, který má s městem Mahra historicky silné obchodní vazby (Fenton-Harvey 2019).

Stabilizační úsilí prostřednictvím přímé ekonomické pomoci hraje rostoucí roli pro mezinárodně uznávanou vládu. Patří mezi ně hotovostní půjčky centrální bance v Adenu a další rozpočtové podpory ve výši miliard USD. Saúdská ekonomická pomoc jde také na vyplácení vládních vojenských platů, které v roce 2019 činily zálohu 100 milionů USD měsíčně, ačkoli byly hlášeny nesrovnalosti a zpoždění. Tento poslední příklad ukazuje, že saúdská ekonomická pomoc překračuje finance prakticky každé části státního aparátu mezinárodně uznávané vlády a vystavuje SA jak uznání, tak odporu (Bordón – Alrefai 2023: 12).

Jedním z hlavních důvodů zapojení SA do konfliktu v Jemenu bylo omezit iránský vliv v Jemenu a zároveň tam tak posílit svůj. Jedním ze způsobů, jak tohoto cíle dosáhnout, je šíření náboženských myšlenek wahhábismu (viz podkapitola 3.2). Šířením wahhábismu si SA umocňuje svůj vliv a posiluje svůj obraz ochránce sunnitů, jelikož se silně vymezuje vůči šiitské větvi islámu, praktikované v Íránu a Íránem podporované v zahraničí, zejména na Blízkém východě. V Jemenu byl wahhábismus poprvé představen již v 80. letech 20. století, a to buď přímo v Jemenu prostřednictvím kleriků, kteří jeho myšlenky šířili za hranice SA nebo je představovali jemenským studentům během jejich studia v SA. Saúdové šíří myšlenky wahhábismu do zahraničí prostřednictvím specifické instituce – *Special Office for Yemen Affairs* (Speciální úřad pro jemenské záležitosti) a v Jemenu financovali i výuku wahhábismu na školách. Místem k šíření wahhábismu tedy nemusejí být pouze mešity (Rod–Himmer 2023: 98–102).

Jako konkrétní příklad lze představit osobu jménem Saad bin Ateeq al-Ateeq, který je kazatelem s dlouholetými vazbami na saúdskou královskou rodinu.

V roce 2015 prohlásil na saúdsském státním zpravodajském kanálu, že jemenské země byly určeny pouze pro monoteismus a nesmějí být znečištěny hnutím Ansar Alláh ani Íránem (Rod–Himmer 2023: Tamtéž). Toto tvrzení je v souladu s narativem, který SA oficiálně prezentovala jako důvod zapojení do konfliktu v Jemenu – ochrana sunnitů.

Saúdská Arábie se zaměřuje na sunnity žijící převážně v jižní části Jemenu, ale i tak se snaží wahhábismus šířit mezi šiitskou populaci. O něco takového se SA pokoušela už v minulosti, když se, zejména na severu mezi vyznavači zaydského islámu, snažila wahhábismus prosadit. Zaydský islám sice patří k šiitskému vyznání, ale teologicky má více společného se sunnitským vyznáním. Členi hnutí Ansar Alláh tento typ islámu vyznávají a SA od 80. let marginalizuje jejich víru a namísto toho v oblastech, kde žijí vyznavači tohoto náboženství, šíří wahhábismus (Rod–Himmer 2023: 100; Darwich 2018:131).

V Jemenu se klade důraz především na kmenovou příslušnost, nicméně v poslední době se náboženské faktory staly relevantnějšími a náboženské vzdělávání hraje v politických konfliktech stále větší roli. To vyplývá jak z intervencí cizích států v regionu, tak z rostoucího a otevřeného využívání náboženství jako mobilizující síly místními aktéry. To vše dalo vzniknout novým, bezprecedentním formám náboženské výchovy pro vojenské a politické účely (Wehrey 2021:34).

Další možností, jak posílit vliv SA v Jemenu je pomocí médií. Média v SA jsou přísně kontrolována vládnoucí sférou a je zcela běžné, že ignorují negativní zprávy o královské rodině, a naopak ji neomezeně podporují. V poslední době jsou podnikány kroky, které mají ze SA učinit globální mediální centrum včetně diverzifikace do digitálních platforem. Saúdové jsou jedním z největších spotřebitelů sociálních sítí a saúdští náboženští představitelé na nich patří k nejsledovanějším osobnostem. Manipulace na sociálních sítích je běžná, jelikož kampaně na obranu SA a odmítnutí kritiky běžně zahrnují i dezinformace (BBC 2023).

SA investovala značné množství peněz do regionální mediální sféry, čímž se stala jedním z nejvlivnějších vlastníků a lobbistů v mediálním byznysu na Blízkém východě. Média vlastněná nebo podporovaná SA hrála klíčovou roli při prosazování vlivu měkké síly ještě předtím, než jemenský konflikt vůbec začal. Saúdové se pokusili utvářet jemenský společenský diskurz pro své účely, a to zejména v boji proti Íránu a snaze uplatnit saúdský vliv na jemenskou populaci. Írán byl záměrně popisován jako destruktivní a démonický živel, zatímco Saúdové jako stabilizátoři, které je třeba obdivovat. V jemenském kontextu se SA snaží o co nejpozitivnější obraz sebe sama, proto je pro Saúdy klíčové ukázat jejich politiku, společnost, kulturu a náboženství jako liberální, reformní, umírněné nebo moderní. Saúdskoarabská média doprovázená náboženskými autoritami se mimo jiné pokusila mezi Jemenci rozšířit saúdský narativ, že konflikt v Jemenu lze vnímat jako střet civilizací – tedy střet sunnitů a šiitů – kde jsou šiité prezentováni jako hrozba pro Jemen a region jako celek (Rod–Himmer 2023:103).

3.3 Írán

Íránská islámská republika (Írán) je rozlohou jedním z největších států na Blízkém východě. Jedná se o teokratickou republiku, v jejímž čele stojí nejvyšší vůdce (*rahbar*), který je znalý výkladu práva šaría a má mimo jiné pravomoc vetovat zákony schválené parlamentem. Republika má také v čele prezidenta, který je 2. nejmocnější osobou v zemi s exekutivními i legislativními pravomocemi. V Íránu přes 90 % obyvatel vyznává šiitský islám, v zemi žijí obyvatelé vyznávající i jiná náboženství, nicméně ta jsou vládou diskriminována. Společnost je také značně etnicky diverzifikovaná, žijí zde zejména Peršané (51 %), Ázerové (24 %) a semitské skupiny jako Arabové nebo Židé. Ve společnosti však převažuje náboženský faktor nad jazykovými či etnickými (Tomková 2011: 164–170).

Území Íránu bylo do 20. let 20. století ovládáno především Velkou Británií a Ruskem. Do roku 1935 se země nazývala Persie a teprve poté byla přejmenována na Írán. Přešlé označení vypovídá o jeho odkazu na starověkou Perskou říši, k jejímuž odkazu se Írán hlásí. V té době v zemi vládla dynastie šáhů a poslední z této dynastie, Mohammad Réza šáh Páhlaví, byl nucen k útěku ze země vzhledem k událostem, které se označují jako íránská islámská revoluce v roce 1979 (Ponižilová 2016: 118; Tomková 2011: 162–170).

Réza Páhlaví v Íránu vládl autokraticky, odstranil politickou opozici, znárodnil ropný průmysl a jeho vláda byla poznamenána velkou korupcí. V roce 1979 došlo k revoluci, která jeho režim svrhla a byl nastolen naprosto odlišný režim v čele s náboženským vůdcem revoluce ajatolláhem Chomejním. Ten 1. 4. 1979 prohlásil Írán za Íránskou islámskou republiku, teokratický stát, který zcela změnil svou zahraničně politickou orientaci. Před revolucí se Írán orientoval zejména na USA, pro které představoval nejsilnějšího spojence v oblasti Perského zálivu. V oblasti Blízkého východu se orientoval mimo jiné i na Izrael a dále pak na konzervativní země v regionu, včetně SA (v tomto případě se jednalo o vztahy spíše pragmatické). K revoluci došlo během studené války a Írán se rozhodl neorientovat se ani na USA ani na Sovětský svaz. Místo toho razil svůj vlastní narativ islámského vůdce na Blízkém východě, který mu měl v regionu zajistit

dominanci. Jeho primárním cílem se stalo šíření myšlenek islámské revoluce za své hranice do dalších států (Ponížilová 2016: 123; Tomková 2011: 163–167).

Írán je zemí s početnou populací (cca 84 milionů obyvatel¹), strategickou polohou, velkou vojenskou silou a nerostným bohatstvím (disponuje 4. největšími zásobami ropy na světě a 2. největšími zásobami zemního plynu na světě). Jedná se tedy o důležitého hráče na energetickém trhu. Jeho export tvoří z 80 % ropa a ropný průmysl láká do země nejvíce zahraničních investorů. Jeho hospodářství není diverzifikované a je tak odkázáno na příjmy z ropy, přičemž výkyvy cen ropy na světových trzích mají velký vliv na íránskou ekonomiku. Dalším faktorem ovlivňujícím íránskou ekonomiku jsou sankce zejména od USA a později i Evropské unie, uvalené na Írán především kvůli jeho jadernému programu, které silně omezily přístup Íránu na mezinárodní finanční trhy (Ponížilová 2016: 119–124).

Špatná ekonomika země zvyšuje její zranitelnost, proto finance z ropy a zemního plynu jsou investovány z velké části do íránské armády. Írán disponuje armádou s počtem přes půl milionů vojáků, silným námořnictvem a početným, nicméně technicky zastaralým letectvem (Tamtéž). Ročně vydává zhruba 2 % svého HDP na obranu (Statista 2024a). Íránská armáda se dělí na dvě hlavní složky, a to armádu, která má na starost obranu před vnějšími nepříteli a tzv. Íránské revoluční gardy, které zemi brání uvnitř, což převážně znamená, že kontrolují dodržování pravidel uvnitř státu (Tomková 2011: 166). Klíčovými partnery jsou pro Írán Čína a Rusko (s nimi obchoduje se zbraněmi) dále pak například Indie. Po islámské revoluci došlo ke zhoršení vztahů mezi Íránem a dalšími zeměmi Blízkého východu, a státy tak začaly zdůrazňovat svou kulturní odlišnost, která předtím nehrála tak významnou roli. (Ponížilová 2016: 121–124).

Írán se považuje za vůdce všech muslimů, neboť jen on má to pravé islámské státní uspořádání (teokratickou republiku). Z této logiky věci tak vystupuje zejména proti konzervativním monarchiím v regionu, které jsou podle jeho slov ovlivňovány Západem (míněno převážně USA) a jejich forma vlády není

¹ Bussinesinfo 2023.

kompaktní s islámem. Země Blízkého východu by tak měly následovat iránského příkladu. Export myšlenek islámské revoluce se tak dá označit za iránský nejčastější nástroj měkké moci. Írán využívá nespokojenosti obyvatel regionu a chyby USA na Blízkém východě ve svůj prospěch. V celém regionu podporuje šíitské menšiny, zejména v Libanonu, Bahrajnu, Iráku nebo Sýrii. Mnoho spojeneckých států ale v regionu nemá, lze mezi ně zařadit pouze současný politický režim v Sýrii, Iráku a hnutí Hizballáh v Libanonu, které je na Íránu fakticky závislé finančně i vojensky, a které Írán využívá v boji proti svému dalšímu nepříteli – Izraeli. Protiizraelské a protizápadní postoje získávají Íránu podporu od arabského obyvatelstva. Jakožto nearabská země nemůže být Írán členem mnoha regionálních organizací, a tak svou agendu řeší převážně bilaterálně (Ponížilová 2016: 125–134; Paunic 2016: 73).

Juneau popisuje, že Írán si potencionální spojence nejprve testuje, seznamuje se s lidry, zkouší jejich spolehlivost apod. Poté si vybere ty nejvhodnější spojence. Často cílí na skupiny, které jsou uznávány většinou místních obyvatel, tím tak posiluje legitimitu svého vlivu. Po prověření potencionálního spojence Írán začne dodávat menší dávky pomoci určitému aktérovi, které v případě nespokojenosti kdykoli přeruší. Do oblasti, kde působí potencionální spojenec vysílá své lidi, kteří sbírají informace o místních podmínkách a šíří povědomí o islámské revoluci. Tento přístup je považován za poměrně nízkonákladový a znamená pouze omezený důkaz iránského vlivu. Díky této strategii Írán sleduje několik cílů. Írán vyzbrojuje skupiny, které jsou nebo by mohly být proti USA a jeho partnerům v regionu, jako signál nebo varování pro USA, aby se nevměšovaly do záležitostí týkající se iránského zájmu. Dále Írán podporuje nestátní aktéry v geografické blízkosti svých rivalů a získá tak přístup do oblasti. A v neposlední řadě nemá tak vysoké náklady, a také přispívá k uvíznutí soupeřů v nákladných konfliktech (Juneau 2021: 2–3). Přesně tímto způsobem postupuje Írán v Jemenu s hnutím Ansar Alláh (Walsh 2023: 178).

V posledních letech nicméně zejména mladá generace odmítá pokračovat v ideálech islámské revoluce a režim považuje za represivní a netolerantní. To dokládají protesty proti režimu z posledních let, kterých se účastnily stovky tisíc

lidí v Íránu i v zahraničí, a které byly nicméně íránským režimem brutálně potlačeny (Ponížilová 2016: 131; The Guardian 2024).

Jak již bylo zmíněno, součástí íránské zahraniční politiky je navazování kontaktů se skupinami šíitského vyznání islámu po celém Blízkém východě. Tyto vazby mohou sloužit Íránu k prosazování svých zahraničně politických cílů v rámci celého regionu a dává mu to jedinečnou možnost být vlivem na tyto uskupení přítomen i v jiných státech regionu. Jinak tomu není ani v případě Jemenu.

3.3.1 Vztah Íránu a Jemenu

Írán je geograficky více vzdálený od Jemenu než SA a historicky mezi nimi nedocházelo k větší spolupráci, ekonomické nebo jiné (Zweiri 2016:11). Během občanské války v 60. letech 20. století podporoval Írán, pouze vzdáleně, rojalisty, stejně jako SA. V té době ještě v Íránu vládla dynastie šáhů (Juneau 2021: 3). Po islámské revoluci v Íránu došlo ke změně íránské zahraničně politické orientace a v 90. letech, po sjednocení Jemenu, spolu tyto dva státy podepsaly i několik dohod v oblasti kultury, vědy a vzdělávání. Také začalo docházet k omezeným kontaktům mezi Íránem a Zaydy, tedy obyvateli převážně severní části Jemenu vyznávající zaydský (a tedy šíitský) islám. Podobné náboženské vyznání bylo příčinou rostoucí podpory íránského režimu na severu Jemenu, kde se zformulovalo hnutí Ansar Alláh (Amiri–Mirzaei 2021: 396–397).

Přímá materiální pomoc tomuto hnutí není doložena až do roku 2004, nicméně setkání mezi členy hnutí a představiteli Íránu měla vliv na formování jejich budoucího vztahu. Írán navazoval vztahy i s dalšími aktéry v Jemenu, ale poté se rozhodl plně se soustředit na Ansar Alláh. Írán udržoval kontakty mezi lety 2000–2010 i s jižními separatisty, jako byl například bývalý prezident Jižního Jemenu Ali Saleh Al-Beidh. Nešlo ale o příliš velkou podporu, spíše o nižší finanční částky a možnou omezenou asistenci Hizballáhu v budování médií. Vztah nicméně nevydržel, protože Írán nezvyšoval svoji podporu. Od té doby jsou na jihu země nejvíce dominantní SAE (Juneau 2021: passim).

Pro Írán je důležité, aby jím podporovaná skupina měla podporu domácích obyvatel, což Ansar Alláh mělo. To, že by hnutí bylo prodlouženou rukou Íránu není zcela pravda, pouze částečně. Obě strany využívají vzájemného vztahu ve svůj prospěch (pro hnutí je to přísun lepší technologie a *know-how*, než mají v Jemenu ostatní, garance bezpečnosti ze zahraničí a diplomatické podpora). To z nich nedělá prodlouženou ruku Íránu, není důkaz, že by Ansar Alláh přebíralo rozkazy od Íránu, nebo že by se bez jeho podpory chovali jinak. Mají společný zájem, který je svedl dohromady, žádná ze stran neměnila své preference, členové hnutí profitují z íránské podpory, nicméně nejsou na ní závislí jako jiní aktéři v zástupných konfliktech, kteří jsou vysoce nebo zcela odkázáni na vnější pomoc (Tamtéž).

I tak SA považuje hnutí Ansar Alláh za prodlouženou ruku Íránu, nicméně odborná literatura popisuje hnutí jako aktéra se svými vlastními cíli, který je Íránem pouze do určité míry podporován. Írán například popírá, že by hnutí do Jemenu dodával zbraně. Na druhou stranu vzájemný vztah Íránu a Ansar Alláh se zejména v posledních 10 let výrazně proměnil a posílil jejich partnerství a prospěch ze vzájemně shodného cíle – poškodit Saúdskou Arábii (Juneau 2021: *passim*; McDowall –Yaakoubi 2021).

Írán se nevyhýbá mírovému řešení v Jemenu, uvědomuje si, že Ansar Alláh pravděpodobně nestačí na upevnění moci v celé zemi. Přesto trvá na jejich roli v mírovém řešení. Nestabilita v Jemenu Íránu silně vyhovuje, stejně jako v Libanonu, Sýrii a Iráku (má zde vliv a oslabuje protivníka). Pokud válka v Jemenu skončí, Írán si zde bude chtít svou pozici udržet. Ansar Alláh je další skupinou, která může pomoci Íránu v případném útoku na SA nebo i Izrael. Schopnost Íránu demonstroval svou sílu se partnerstvím s Ansar Alláh zvýšila, Írán to nestálo tolik peněz a dosáhl toho hlavně díky slabosti a chybám svých protivníků (Juneau 2021: 17–18). Následující podkapitoly jsou zaměřeny na konkrétní zahraničně politické nástroje, které Írán v Jemenu používá. Ukazují také, že vzájemný vztah Íránu a hnutí Ansar Alláh není vždy jednoznačný a je zapotřebí znát hlubší souvislosti.

3.3.2 Nástroje tvrdé moci Íránu v Jemenu

Role Íránu postupně rostla v závislosti na posilování moci hnutí Ansar Alláh. V roce 2009 během konfliktu hnutí se SA jsou doloženy dodávky zbrojního materiálu pro hnutí z Íránu. V roce 2010 USA poukázaly na skutečnost, že Írán je pravděpodobně zodpovědný za dodávky automatických pušek, granátů a peněz v hodně miliard USD. Hnutí Ansar Alláh se tedy s určitou pomocí Íránu stalo více organizované, silnější a rezistentnější. K zásadnímu posílení dodávek došlo v roce 2013. Hnutí se stalo pro Írán silnějším a vhodnějším partnerem na základě jeho počínání během občanské války v Jemenu. Moc Ansar Alláh sílila, a tak tedy rostla míra zapojení Íránu. Stále ale šlo pouze o omezené dodávky menších zbraní a munice. Jemen v té době stále nebyl pro Írán prioritou (Juneau 2021: 4; Zweiri 2016:13).

Přímé zapojení SA do občanské války v Jemenu na straně centrální vlády znamenalo zintenzivnění vztahů mezi Íránem a Ansar Alláh. Hnutí rozšířilo v Jemenu svou moc a působnost, a stalo se tak pro Írán atraktivnějším spojencem. Celkovou podporu Íránu není možné přesně vyčíslit, ale podle zpráv OSN a místních médií je přinejmenším vidět nárůst podpory v průběhu času. Změna podpory hnutí byla zpočátku kvantitativní, tzn. že došlo k navýšení počtu dodávek zbraní, z nichž některé ale nemusely být odeslány do Jemenu, ale spíše byly poslány pouze přes Jemen dál do Somálska (Juneau 2021: 4–5; Robinson 2024).

Saúdy vedená koalice uzavřela vzdušný prostor nad Jemenem, což znemožňuje odeslat jakékoli dodávky letadlem. Koalice sice zavedla i námořní blokádu, nicméně pašerácké trasy jsou po moři rozšířeny a fungují. Írán pašuje zbraně do Jemenu na malých lodích, které jsou obvykle schovány pod jiným zbožím, například cigaretami. Zboží se během cesty několikrát vyloží a zase naloží. Dražší technika se nepřekládá a rovnou pluje do Jemenu. Důležitou roli zde hraje Omán, jelikož dodávky zbraní putují přes jeho území. Některé zbraně se posílají přes Omán po pevnině a přes špatně střeženou hranici s Jemenem se dostanou na jih Jemenu. Na této trase se pašují například protitankové řízené střely. Hnutí také mimo jiné používá banky v Ománu pro finanční transakce s Íránem (Juneau 2021: 9–10; Al Jazeera 2023).

Lze tedy říci, že Írán hrál důležitou roli při vzestupu hnutí, nicméně mnoho majetku si hnutí získalo z lokálních zdrojů. Írán je jen z části zodpovědný za vzestup hnutí, protože roli hrají ještě další faktory. Například řada zbraní hnutí pochází z černého trhu, od místních kmenů, armády nebo toho, co hnutí zabavilo saúdské koalici. Hnutí se začátkem občanské války spojilo s částí armády vedené bývalým prezidentem Salehem, což mělo ještě větší vliv na jeho úspěch než spolupráce s Íránem. Zároveň i když některé jeho zbraně pochází z Jemenu, není neobvyklé, že jsou vylepšeny íránskými technologiemi. Hnutí používá také stejné vodní miny, jako používá Írán (Juneau 2021: 11–12). Je tak patrné, že Írán přinejmenším poskytuje hnutí své *know-how*, jak zbraně upravovat a vylepšovat.

Například v roce 2020 uvedl vysoký představitel generálního štábu íránských ozbrojených sil, že Írán předal obyvatelům Jemenu své zkušenosti a *know-how* v oblasti obrany. Zároveň odmítl, že by Írán dodával do Jemenu rakety. Dále dodal, že íránská pomoc regionálním zemím je omezena na duchovní přítomnost a poradenskou pomoc, a ta bude Íránem poskytnuta jakékoli zemi, která stojí proti sionistickému režimu a USA (Tasnim News Agency 2020).

Írán také zajistil kontakty mezi hnutím Ansar Alláh a hnutím Hizballáh z Libanonu, jehož poradci cvičili členy Ansar Alláh, aby uměli zacházet se zbraněmi, a aby se naučili partyzánskému způsobu boje (Esfandiary–Tabatabai 2016: 165).

Díky íránské podpoře má hnutí Ansar Alláh také k dispozici i rakety, které používalo od roku 2016. O rok dříve Jemen jako takový tyto rakety k dispozici neměl, takže musely být poslány ze zahraničí (Juneau 2021: 7–8). Hnutí svými zbraněmi útočí i území SA a SAE (Seliktar – Rezaei 2020: passim). V roce 2021 například zaútočilo na cíle v těchto zemích pomocí balistických raket a dronů (BBC 2022).

Írán a Ansar Alláh jsou spíše partneři se společnými cíli. Hnutí pomáhá Íránu například chránit íránské lodě v Rudém moři, čímž poskytuje Íránu možnost vyhnout se sankcím na přepravu ropy. Zároveň si Írán může prostřednictvím hnutí otestovat své vlastní zbraně v Jemenu a Rudém moři. Členi hnutí se také běžně hlásí k odpovědnosti za provedení útoků, které ale pravděpodobně provedl Írán.

Mnoho odborníků například obvinuje Írán z útoku na ropná zařízení v Saúdské Arábii v září 2019, ke kterému se ale přihlásilo Ansar Alláh (Robinson 2024).

3.3.3 Nástroje měkké moci Íránu v Jemenu

Poté co Ansar Alláh převzalo kontrolu nad městem Saná, většina zemí regionu přesunula své ambasády do Adenu jako akt vyjádření podpory prezidenta Hadího. Íránu se ale posílení pozice hnutí Ansar Alláh hodilo, a tak došlo k upevnění spolupráce mezi těmito dvěma aktéry. Íránská média i náboženští vůdci blízcí ajatolláhu Chamaneímu vítali vítězství hnutí a odsoudili saúdskou „agresi“. Podle převládajícího narativu v íránských médiích bylo postavení Hadího jako prezidenta Jemenu západním a saúdským spiknutím, jehož cílem bylo zmařit „islámské probuzení“ v zemi. Převzetí moci hnutím Ansar Alláh bylo tedy považováno za završení islámské revoluce jemenského lidu inspirované tou íránskou. „Saúdská agrese“ proti Jemenu, která byla koordinována se USA a Izraelem, byla pokusem zničit Ansar Alláh, nicméně neúspěšným. Íránská média označila Hadího za „uprchlého prezidenta“, který neměl žádný legitimní nárok na moc (Sinkaya 2022: 85–88).

Hnutí se začalo řadit k bloku regionálních států a nestátních aktérů vedených Íránem, který zdánlivě vzdoruje americké a sionistické hegemonii na Blízkém východě. Billboardy v Saná ocenily íránské vůdce a vysoce postavené vůdce hnutí, které ilustrovaly členství obou v „ose odporu“. Brzy po převzetí kontroly nad Saná, navštívila Teherán řada delegací Ansar Alláh. Úřad pro civilní letectví a meteorologii Jemenu a Íránská organizace pro civilní letectví podepsaly protokol v oblasti letecké dopravy dne 28. února 2015. Protokol předpokládal zahájení vzájemných letů Mahanairu a Yemenia mezi Teheránem a Saná. První letadlo Mahanair s humanitární pomocí přistálo v Saná 1. března a přivezlo zpět delegaci hnutí. Ta podepsala řadu memorand o porozumění s íránskými úřady o rozšíření přístavu Hudaida, poskytování ropy a petrochemických produktů Jemenu, výstavbě elektrárny, renovaci vedení pro přenos energie, zaměstnávání íránských odborníků na elektřinu, vodu, dopravu atd. Mezitím bylo v Íránu

vybudováno „Ústředí na podporu jemenského lidu“, které údajně mělo poskytovat humanitární pomoc lidem v Jemenu (Tamtéž).

Írán byl ale i vzhledem ke svým vnitrostátním problémům zpočátku zdrženlivější v oficiální podpoře hnutí. Trvalo více než rok po zformování režimu Ansar Alláh, než členové vlády začali veřejně hovořit o navázání vztahů. Ministr zahraničí Zaríf se poprvé setkal s mluvčím hnutí Muhammadem Abdulsalamem v únoru 2018 v Teheránu. Delegace vedená Abdulsalamem znovu navštívila Teherán v srpnu 2019 a předala Chameneímu dopis od Abdul-Malik al-Houthiho. Na setkání Chameneí chválil odpor „jemenského národa“ proti „barbarské a široké agresi“ a přiznal, že jemenský odpor rozhodně vyústí ve vítězství. Zanedlouho vláda hnutí jmenovala Ibrahima Mohameda al-Dailamiho, který od roku 2015 sloužil jako zvláštní zástupce Abdul-Malik al-Houthi v Íránu, novým „velvyslancem“ Jemenu v Íránu. Téměř po roce inaugurace Dailamiho jako velvyslance v Teheránu Írán v říjnu 2020 jmenoval Hassana Irlooa novým velvyslancem v Saná, což naznačuje uznání autority hnutí Ansar Alláh jako zástupce státu Jemen (Tamtéž). Írán je tak jediná země, která oficiálně uznává vládu Ansar Alláh v Jemenu (Juneau 2021: 5).

Ještě před občanskou válkou v Jemenu zde Írán nabízel různé vzdělávací programy a stipendia, která studentům umožňují studium například perského jazyka nebo literatury. Tyto instituty jsou v Jemenu ve městech Saná a Sa'ada. V Íránu pak ve městě Qom. Učební plány se řídí náboženskou ideologií íránské islámské revoluce a absolventi těchto programů mohou tyto myšlenky šířit (a často tomu tak bylo) do jiných částí Jemenu. Součástí vzdělávání jsou předměty zaměřené na propagaci šíitského islámu, vykreslování USA jako „velkého satana“, který ovládá zejména SA nebo SAE. Írán je naopak vykreslován jako ochránce a přítel všech Arabů. Nebezpečí vyplývající z těchto skutečností ohrožovalo oficiální jemenskou vládu, která v roce 2017 zastavila stipendia z Íránu s odůvodněním, že se studenti učili „destruktivní myšlenky“. V té době se jednalo o zhruba 7 000 studentů (Rod–Himmer 2023:105–107).

Význam roli hrají také média působící v Jemenu, která jsou podporována Íránem. Ten se zaměřuje i na školení zaměstnanců médií, ať už se jedná o televizní

stanice, rádia nebo noviny. Mnoho takových zaměstnanců bylo školeno přímo v Íránu. Írán sponzoruje některé televizní stanice jako například Aden Live, což je stanice pod vlivem jižních separatistů. Írán se tak v tomto ohledu nezaměřuje pouze na Ansar Alláh. Dále Írán podporuje některé noviny jako Demokrati, Balagh nebo Ummah. Ve všech prezentuje sám sebe jako ochránce nad utiskovateli (míněno zejména nad SA). Tyto skutečnosti mimo jiné dokazují, že Írán chce být v Jemenu přítomen nejen v současnosti, ale zejména zde chce uplatňovat svůj vliv do budoucna. Proto nástroji měkké moci cílí zejména na oblast vzdělávání a veřejného mínění (Rod–Himmer 2023: 110–112).

Hnutí Ansar Alláh přijalo od Íránu jeho nenávistnou rétoriku vůči USA i Izraeli. Tento narativ se ukázal jako zvláště nebezpečný v souvislosti s událostmi v roce 2023. Ansar Alláh začalo útočit v Rudém moři na lodě, které měly být izraelské. To vše kvůli současné přítomnosti izraelské armády v Pásmu Gazy (Kestler-D'Amours – Stepansky 2024). Šíření tohoto narativu (nástroj měkké moci) lze tedy považovat za mimořádně účinné, neboť napomáhá Íránu v dosažení jeho cílů v celém regionu.

Závěr

Ze zjištěných údajů lze vyvodit několik skutečností. Například je patrné, že Saúdská Arábie v Jemenu používá nástroje jak tvrdé, tak měkké moci. Vojenská přítomnost je typickým nástrojem tvrdé moci a SA je v Jemenu vojensky přítomna od roku 2015. Saúdská armáda také v začátcích intervence cvičila některé jemenské kmenové příslušníky a dodávala do Jemenu zbraně. Svým vojenským působením v zemi se dodnes snaží bojovat na straně mezinárodně uznané vlády v Jemenu. SA podporuje prezidenta Hadího, který nyní pobývá na jejím území. Jako symbolický akt podpory přesunula většina států v regionu, včetně SA, svou ambasádu z města Saná, které v roce 2014 dobylo Ansar Alláh, do Adenu, kam mezinárodně uznaná vláda Jemenu přesídlila.

Prakticky ihned po vstupu vojsk SA do Jemenu započala námořní, letecká i pozemní blokáda Jemenu, která měla například za cíl zamezit dodávkám zbraní ze zahraničí pro povstalecké skupiny v zemi, zejména hnutí Ansar Alláh. Saúdská Arábie tak plnila jednu z rezolucí OSN na zbrojní embargo v Jemenu. Blokáda ale také způsobila velice závažnou humanitární krizi v zemi, neboť miliony obyvatel Jemenu přišly o přístup k základním potřebám jako voda, léky a potrava, jelikož tyto komodity byly z velké části do země importovány ze zahraničí.

Co se týče nástrojů měkké moci, SA je v tomto ohledu aktivní zejména ve dvou oblastech. Ekonomicky podporuje různé projekty v oblasti rozvoje, je největším donorem humanitární pomoci v Jemenu a půjčuje peníze centrální bance v Adenu. Financuje ale také výstavby náboženských center, mešit či škol, kde se vyučují a šíří myšlenky wahhábismu. Toto velmi konzervativní vyznání islámu, které je saúdským státním náboženstvím, zároveň ostře vystupuje proti kterýmukoli dalším způsobům náboženského vyznání včetně šiitského islámu. Tím si SA zajišťuje svou pozici v roli islámského vůdce Blízkého východu. Je to účinný nástroj v boji proti svému rivalovi v regionu – Íránu. Svou verzi islámu, a i důvody zapojení do občanské války v Jemenu prezentuje SA také ve vybraných médiích v Jemenu.

Přítomnost Íránu v Jemenu nebyla v minulosti tak jednoznačná jako SA. V analyzovaném období 2015–2023 nicméně lze zaznamenat zejména nárůst

dodávek zbraní, munice a vojenských technologií z Íránu do Jemenu, určené pro hnutí Ansar Alláh. Během analýzy nebylo zjištěno, že by Írán nějakým způsobem například sankcionoval Jemen, Saúdskou Arábií či další aktéry na straně mezinárodně uznané vlády Jemenu. Nicméně mezi ekonomické nástroje tvrdé moci lze zařadit obchodní dohody, které byly zprostředkovány mezi Íránem a Ansar Alláh. Analytická část uvádí například dohodu v oblasti letecké dopravy, která zajišťuje lety mezi Saná a Teheránem. Dále pak dohody o poskytování ropy z Íránu nebo dohody o výstavbách elektráren v Jemenu. Írán také finančně podporuje vybraná jemenská média, kontrolována hnutím Ansar Alláh. Dále už zbývá pouze jeden hlavní nástroj tvrdé moci, a to diplomatické uznání hnutí Ansar Alláh jako oficiální vlády Jemenu. To dokládá přítomnost jak íránského velvyslance v Saná, tak přítomnost velvyslance Ansar Alláh v Teheránu. Írán je v tomto případě jediným státem na světě.

Írán je v Jemenu aktivní zejména díky nástrojům měkké moci. Íránci zprostředkovali kontakty mezi hnutím Hizballáh a Ansar Alláh, které vycvičilo bojovníky Ansar Alláh k partyzánskému způsobu boje. Hnutí Hizballáh v Libanonu je na Írán silně napojeno a lze ho považovat za tzv. prodlouženou ruku Íránu. Dále pak Írán v Jemenu financuje vzdělávací programy pro výuku perského jazyka a literatury. Nejčastěji uváděným nástrojem měkké moci zůstává však šíření íránského narativu o ideálech íránské islámské revoluce, dále pak obrazu SA jako prodloužené ruky USA, a tudíž nepřítel. Součástí narativu je i šíření nenávisti vůči státu Izrael, které Ansar Alláh přijalo. Tento narativ se ukázal jako zvláště nebezpečný v souvislosti s událostmi v roce 2023, kdy Ansar Alláh začalo útočit v Rudém moři na lodě, které měly být izraelské.

Obecně lze tedy říct, že SA je do občasných válek v Jemenu zapojena nástroji tvrdé i měkké moci. Nicméně vojenská přítomnost je stále zřejmě největším nástrojem moci obecně, kterou SA v Jemenu používá, a tak se dá říct, že nástroje tvrdé moci, minimálně ve srovnání s Íránem, u SA převažují. Do budoucna není možné odhadnout vývoj situace, nicméně faktem je, že vojenská přítomnost je pro SA velice finančně nákladná a ani po 9 letech se nepodařilo dosáhnout hlavního cíle, tedy zničení hnutí Ansar Alláh. Írán je oproti tomu v Jemenu zapojen zejména

pomocí nástrojů měkké moci, kterými si chce zajistit svou přítomnost v Jemenu do budoucna. Čím více hnutí nabývá na síle a moci, tím více má jistou podporu od Íránu. Jejich partnerství v analyzovaném období postupně sílí a v současnosti jsou tito aktéři spojování zejména se situací v Rudém moři.

Pro větší přehlednost zjištěných závěrů z analytické části, jsou tyto údaje zaznamenány v následující tabulce č.2, která kopíruje nástroje tvrdé a měkké moci představené v tabulce č.1. Tyto nástroje jsou v tabulce č.2 aplikovány na mocenské působení SA a Íránu v Jemenu.

Tabulka č.2 představuje přehled nástrojů tvrdé a měkké moci SA a Íránu v Jemenu.

	Saúdská Arábie	Írán
Vojenské nástroje tvrdé moci	Vojenská přítomnost na území Jemenu, dodávky zbraní jemenských milicím bojujícím na straně SA	Dodávky zbraní a munice
Ekonomické nástroje tvrdé moci	Námořní a letecká blokáda Jemenu, finanční kompenzace bojovníkům Al-Káidy, uvalení cel na zboží z Ománu do Mahry	Uzavření dohod v oblasti letecké dopravy a zahájení letů mezi Saná a Teheránem, dohody o poskytování ropy a petrochemických produktů Íránem, dohody o výstavbách elektráren v Jemenu
Diplomatické nástroje tvrdé moci	Prezident Jemenu žije nyní na území SA, podpora mezinárodně uznané vlády Jemenu, přesídlení saúdské ambasády do Adenu	Odmítnutí uznat prezidenta Hadího za legitimního představitele Jemenu, oficiální uznání vlády Ansar Alláh v Jemenu, přítomnost velvyslance Ansar Alláh v Íránu a velvyslance Íránu v Saná
Vojenské nástroje měkké moci	Vojenský výcvik stovek jemenských kmenových příslušníků armádou SA	Zprostředkování kontaktů mezi Ansar Alláh a Hizballáhem za účelem vojenského výcviku Ansar Alláh, poskytování <i>know-how</i> v oblasti obrany
Ekonomické nástroje měkké moci	Poskytování humanitární pomoci (KSRelief), projekty obnovy v Jemenu, financování projektů v oblasti rozvoje a ekonomiky, půjčky pro centrální banku v Adenu, financování výuky wahhábismu na školách v Jemenu	Zaměstnání iránských odborníků v Jemenu, vybudování centra pro poskytování humanitární pomoci, finanční podpora vybraných jemenských médií
Diplomatické nástroje měkké moci	Šíření wahhábismu, mediální výstupy šířící saúdský narativ důvodů zapojení do konfliktu v Jemenu a narativu, že hnutí Ansar Alláh je prodlouženou rukou Íránu	Šíření myšlenek islámské revoluce, mediální výstupy šířící iránský narativ vykreslující SA jako nepřítel, vzdělávací programy a stipendia pro výuku perského jazyka a literatury v Saná a Sa'ada

Zdroj: zpracováno autorkou na základě zjištěných údajů z kapitoly 3

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit důvody a způsoby zapojení států SA a Íránu do občanské války v Jemenu. Způsoby zapojení byly analyzovány pomocí nástrojů tvrdé a měkké moci, které tyto státy v Jemenu používají. Výsledná zjištění byla následně představena v závěrečné tabulce.

Ze zjištěných údajů v analytické části lze vyvodit několik důležitých skutečností týkajících se důvodů většího zapojení SA do občanské války v Jemenu. Důvody k vojenské intervenci SA do Jemenu byly mnohem komplikovanější a lze je zařadit do několika kategorií. První se týká mocenské rovnováhy na Blízkém východě. SA patří mezi tzv. aspirující regionální mocnosti na Blízkém východě, jejíž současným největším rivalem je Írán. Dále pak v roce 2015 došlo k obměně nejvyšších politických představitelů uvnitř SA a nový korunní princ Mohammed bin Salman je považován za velmi ambiciózního člověka s cílem získat pro SA větší respekt a moc v regionu. V té době zároveň probíhala intenzivní vyjednávání mezi USA a Íránem o tzv. jaderné dohodě. Pro SA to ale především představovalo hrozbu posilování moci Íránu a začátek nových, vstřícnějších vztahů Íránu a USA. Což SA, jejíž garantem bezpečnosti jsou USA, vnímala jako své ohrožení. Ve stejném časovém období již v Jemenu probíhala občanská válka, a ta znamenala pro SA několik bezpečnostních rizik, neboť má s Jemenem společnou hranici. Zároveň ale situace také znamenala příležitost pro SA ukázat svoji sílu a schopnost hrát roli regionální mocnosti a také zamezit posilujícímu vlivu Íránu v Jemenu.

Saúdská Arábie v Jemenu používá nástroje tvrdé i měkké moci. I nadále zůstává vojensky přítomna, nicméně nelze odhadnout, jak se bude situace vyvíjet nadále. Intervence stojí SA miliony USD ročně a zatím nebylo dosaženo cíle, pouze došlo k zabránění Ansar Alláh v obsazení celého území Jemenu. Podstatné je, že se SA svou intervencí snažila zamezit šíření vlivu Íránu v Jemenu. Nicméně, jak bylo zjištěno v analytické části, Írán se začal více zajímat o Jemen právě po saúdské intervenci.

Právě v době saúdské přítomnosti v Jemenu narůstá počet dodávek zbraní a dalšího vojenského materiálu z Íránu pro hnutí Ansar Alláh. Toto hnutí se ukázalo jako významný spojenec Íránu na Arabském poloostrově, se kterým Írán sdílí společné zájmy a cíle. Jejich spojenectví je pragmatické z obou stran, nejde pouze

o stejnou náboženskou příslušnost a ideologii. Jak je v práci uvedeno výše, obě strany vyznávají šíitský islám, ale i tak se jejich vyznání významně liší. Čistě nábožensky má zaydský islám (vyznávaný Ansar Alláh) blíže k sunnitskému islámu. Je také důležité poukázat na skutečnost, že Ansar Alláh nebylo Íránem vytvořeno za účelem dosažení íránského cíle nebo fungovat v íránský prospěch. Ansar Alláh je hnutí, které vzniklo z vlastní iniciativy vzhledem k vnitřní problémům Jemenu v 90. letech 20. století, a které se radikalizovalo začátkem 21. století. Cesty s Íránem se protkly, protože se protkly i jejich cíle – porazit SA. Jejich vzájemně prospěšné partnerství tak zejména od roku 2015 stále posiluje.

I Írán používá v Jemenu nástroje tvrdé a měkké moci, nicméně převažují nástroje měkké moci. Jedná se zejména o šíření íránské ideologie o íránské islámské revoluci, ale také výuku perštiny nebo perské literatury. Írán také hnutí Ansar Alláh dodává zbraně. Tyto dodávky a *know-how* íránské vojenské technologie nepochybně hnutí pomohly v jeho boji proti koalici vedené Saúdy i proti dalším aktérům v Jemenu. Nelze ale konstatovat, že by mělo hnutí vojenský materiál pouze z Íránu, většinou si jej zajistilo samo z místních zdrojů. Z těchto skutečností vyplývá zejména fakt, že pomoc Íránu nelze přesně vyčíslit, či prokázat v té míře, jako tomu je ve skutečnosti. Tento postup Írán využívá i v jiných zemí Blízkého východu, např. Libanonu, Sýrii nebo Iráku.

Írán klade větší důraz na měkkou moc. Je to jeho způsob boje o pozici regionální mocnosti na Blízkém východě. Pro Írán je finančně výhodnější udržovat si v zemích, převážně s početnou šíitskou menšinou, svůj vliv a získávat si přízeň místních obyvatel. Mezitím se jeho nepřítel (v případě Jemenu) vyčerpává udržováním finančně nákladné vojenské intervence, která stále není u konce. I v dalších zemích regionu si Írán hledá své spojence, podporuje je, dokud jsou úspěšní, a zajišťuje si tak defacto přítomnost nebo vliv v dalších zemích regionu, aniž by tam musel být fyzicky přítomen.

Co se týče výhledu do budoucna, po téměř dvouletém příměří ve válce v Jemenu se vlivem nedávných událostí v Rudém moři, v souvislosti se situací v Pásmu Gazy, hnutí Ansar Alláh dostává po delší době na titulní strany celosvětových médií. Útoky hnutí na lodě v Rudém moři íránskou technologií jen

potvrzují, že vzájemný vztah mezi hnutím a Íránem je stále silnější. Nyní již hnutí nebojuje pouze v rámci Jemenu, ale i na regionální úrovni, a to opět se stejným cílem jako má Írán – poškodit nebo úplně zničit stát Izrael. Nenávist vůči Izraeli Ansar Alláh od Íránu přijalo. Lze tedy říct, že íránské nástroje měkké moci (zejména šíření íránské ideologie) jsou velice účinným nástrojem s širokými dopady do budoucna. Tyto nástroje a jejich dopady by si zasloužily větší pozornost v akademické sféře výzkumu.

Seznam použitých zdrojů

ACLED (2024). *Saudi-led Coalition* (<https://acleddata.com/yemen-conflict-observatory/actor-profiles/saudi-led-coalition/>, 8.3. 2024).

Al Jazeera (2023). *Who is smuggling weapons to Yemen? | Weapons News*. (<https://www.aljazeera.com/podcasts/2023/1/19/who-is-smuggling-weapons-to-yemen>, 19.3. 2024).

Amiri, S. – Mirzaei, M. M. (2021). Iran–Yemen Relations and its Geopolitical Crisis. *International Relations and Diplomacy* 9 (9), s. 382–403.

Aryani, L. (2015). Saudi Arabia and the War Legitimacy in Yemen. *Jadaliyya*. 2.5. 2015 (<https://www.jadaliyya.com/Details/32051>, 9.3. 2024).

Austin, R. (2018). Yemen: inquiry finds Saudis diverting arms to factions loyal to their cause. *The Guardian*. 28.11. 2018 (https://www.theguardian.com.translate.google/global-development/2018/nov/28/arms-yemen-militia-were-supplied-by-west-find-analysts?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc, 10.4. 2024).

Bakr, A. – Ghobari, M. (2015). Saudi Arabia trains Yemeni tribal fighters in war against Houthis – sources. *Reuters*. 29.4. 2015 (<https://www.reuters.com/article/idUSL8N0XO2GE/>, 10.4. 2024).

BBC (2023). *Saudi Arabia media guide* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703480>, 9.3. 2024).

BBC (2022). *Yemen: Why is the war there getting more violent?*. (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423>, 19.3. 2024).

Bordón, J. – Alrefai, E. (2023). Saudi Arabia's foreign aid: the singularity of Yemen as a case study. *Third World Quarterly*, s. 1–18.

Břeská, J. (2011). Jemen. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný blízký východ. Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 200–211.

Bussineinfo (2023). *Írán*. (<https://www.businessinfo.cz/navody/iran-souhrnna-teritorialni-informace/2/#1-zakladni-informace-o-teritoriu>, 17.3. 2024).

Cafiero, G. (2024). A year ago, Beijing brokered an Iran-Saudi deal. How does détente look today?. *Atlantic Council*. 6.3. 2024 (<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-saudi-arabia-china-deal-one-year/>, 12.4. 2024).

Clausen, M. L. (2019). Saudi Arabian military activism in Yemen: Interactions between the domestic and the systemic level. *POMPES Studies* 34, s. 76–80.

ČT24 (2017). *Lannisteri z Rijádu. U Saúdů se hraje o moc i budoucnost celého regionu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/lannisteri-z-rijadu-u-saudu-se-hraje-o-moc-i-budoucnost-celeho-regionu-88648>, 10.3. 2024).

ČT24 (2018). *Nečekaní spojenci: Rijád prý platí bojovníkům Al-Káidy za pomoc ve válce v Jemenu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/necekani-spojenci-rijad-pry-plati-bojovnikum-al-kaidy-za-pomoc-ve-valce-v-jemenu-77392>, 8.3. 2024).

Darwich, M. (2018). The Saudi Intervention in Yemen: Struggling for Status. *Insight Turkey* 20 (2), s. 125–142.

Drulák, P. (2009). Moc. In: Kratochvíl, P. – Drulák, P. eds., *Encyklopedie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál), s. 179–182.

Esfandiary, D. – Tabatabai, A. (2016). Yemen: an Opportunity for Iran–Saudi Dialogue?. *The Washington Quarterly* 39 (2), s. 155–174.

Farouk, Y. – Brown, N.J. (2021). Saudi Arabia's Religious Reform Are Touching Nothing but Changing Everything. In: Wehrey, F. *Islamic Institutions in Arab States: Mapping the Dynamics of Control, Co-option, and Contention*. (Carnegie Endowment for International Peace: Washington DC), s. 7–32.

Fenton-Harvey, J. (2019). Saudi Arabia's Soft Power Strategy in Yemen. *Carnegie Endowment For International Peace*. 2.4. 2019 (<https://carnegieendowment.org/sada/78749>, 10.3. 2024).

Fink, M. D. (2017). Naval blockade and the humanitarian crisis in Yemen. *Netherlands International Law Review* 64, s. 291–307.

Fraczek, S. – Huszka, B. – Hüttner, C. (2015). Mapping, analysing and implementing foreign policy instruments in human rights promotion. Frame. In: Rod, Z. – Himmer, M. (2021). The great powers in Central America: US response to Chinese activities in the region. *Latin American Policy* 12, s. 236–249.

Gause (1992). Sovereignty, Statecraft and Stability in the Middle East. *Journal of International Affairs* 45 (2), s. 441–469. In: Bordón, J. – Alrefai, E. (2023). Saudi Arabia's foreign aid: the singularity of Yemen as a case study. *Third World Quarterly*, s. 1–18.

Golthau, A. – Sitter, N. (2015). Soft power with a hard edge: EU policy tools and energy security. *Review of International Political Economy* 22(5), 941–965. In Rod, Z. – Himmer, M. (2021). The great powers in Central America: US response to Chinese activities in the region. *Latin American Policy* 12, s. 236–249.

Grand, S. – Wolff, K. (2022). *ASSESSING SAUDI VISION 2030: A 2020 REVIEW* (Washington DC: Atlantic Council).

Hasan, S. (2019). How much influence does Iran have on the Houthis? *TRT World*. (<https://www.trtworld.com/middle-east/how-much-influence-does-iran-have-on-the-houthis-29911>, 6.4. 2023).

Hudema, M. (2016). Zapomenutá válka v Jemenu se pro Saúdy stává jejich Vietnamem. *Aktuálně*. 31.12. 2016 (<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zapomenuta-valka-v-jemenu-se-pro-saudy-stava-vietnamem/r~9d8fe81cce7611e6875c0025900fea04/>, 9.3. 2024).

Juneau, T. (2021). How War in Yemen Transformed the Iran-Houthi Partnership. *Studies in Conflict & Terrorism*, s. 1–23.

Kaptan, D. (2021). The Unending War in Yemen: An Examination of the Unnatural Balance of Power Between Saudi Arabia and Iran. *Contemporary Challenges: The Global Crime, Justice and Security Journal* (2), s. 55–79.

Kejlová, T. (2018). Od Ženevy po Jakartu. Saúdi stvořili ultrakonzervativní náboženský mikrokosmos. *ČT24*. 2.5. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/od-zenevy-po-jakartu-saudi-stvorili-ultrakonzervativni-nabozensky-mikrokosmos-81581>, 10.3. 2024).

Kestler-D'Amours, J. – Stepansky, J. (2024). Biden 'playing with fire' by re-designating Yemen's Houthis as 'terrorists'. *Al Jazeera*. 17.1. 2024 (<https://www.aljazeera.com/news/2024/1/17/biden-playing-with-fire-by-re-designating-yemens-houthis-as-terrorists>, 29.3. 2024).

KSRelief (2023). General Statistics about KSrelief Projects (completed – ongoing) Until 31-December-2023 by Yemen (<https://www.ksrelief.org/Statistics/CountryDetails/19>, 10.3. 2024).

Litvak, M. (2017). Iran and Saudi Arabia: Religious and Strategic Rivalry. National Security Studies Center. *Mideast Security and Policy Studies* 133, s. 49–54.

Marcus, J. (2019). Why Saudi Arabia and Iran are bitter rivals. *BBC*. 16. 9. 2019 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42008809>, 10.3. 2024).

McDowall, A. – Yaakoubi, A.E. (2021). Who is fighting in Yemen's war?. *Reuters*. 8.12. 2021 (<https://www.reuters.com/world/middle-east/who-is-fighting-yemens-war-2021-12-07/>, 6.4. 2023).

Mirza, M. N. – Abbas, H. – Qaisrani, I. H. (2021). Structural Sources of Saudi–Iran Rivalry and Competition for the Sphere of Influence. *Sage Open* 11 (3), s. 1–9.

Mohammed, A. A. – Moorthy, R. (2019). Saudi-Iran Rivalry in the Middle East: Implications to National Security. *Journal of Social Sciences and Humanities* 16 (1), s. 1–13.

Nolte, D. (2010). How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics. *Review of International Studies* 36 (4), s. 881–901.

Nye, J. (2013). Hard, soft, and smart power. In: Rod, Z. – Himmer, M. (2021). The great powers in Central America: US response to Chinese activities in the region. *Latin American Policy* 12, s. 236–249.

Nye, J. (2004). *Soft power. The Means to Success in World Politics* (New York: PublicAffairs).

Paunic, N. (2016). The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implications for the Middle East, Central Asia, and the Persian Gulf. *Carleton Review of International Affairs* 3, s. 70–92.

Ponížilová, M. (2016). *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu. Formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945–2015* (Praha: Dokořán).

Robinson, K. (2024). Iran's support of the Houthis: What to Know. *Council on Foreign Relations*, 1.3. 2024 (<https://www.cfr.org/in-brief/irans-support-houthis-what-know>, 21.3. 2024).

Rod, Z. – Himmer, M. (2023). SOFT POWER PROJECTION OF ASPIRING MIDDLE EASTERN POWERS TOWARDS YEMEN: THE CASE OF THE KINGDOM OF SAUDI ARABIA AND IRAN. *Romanian Political Science Review* 23 (1), s. 89–116.

Rod, Z. – Himmer, M. (2021). The great powers in Central America: US response to Chinese activities in the region. *Latin American Policy* 12, s. 236–249.

Rothman, S. B. (2011). Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?. *Journal of Political Power* 4 (1), s. 49–64.

Rugh, W. A. (2015). Problems in Yemen, domestic and foreign. *Middle East Policy* 22(4), s. 140–152.

Seliktar, O. – Rezaei, F. (2020). Proxies in the Gulf and Beyond: Saudi Arabia, the Gulf Principalities, and Yemen. In: *Iran, Revolution, and Proxy Wars* (Cham: Springer International Publishing), s. 203–234.

Sharp, J. M. (2019). Yemen: Civil war and regional intervention. *Congressional Research Service*, s. 1–18.

Sinkaya, B. (2022). Houthi–Iranian Relations: Distant Relatives Turns Brothers in Arms. *Turkish Journal of Iranian Studies* 1 (2), s. 76–93.

Statista (2024a). *Iran: Ratio of military spending to gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022* (<https://www.statista.com/statistics/810424/ratio-of-military-expenditure-to-gross-domestic-product-gdp-iran/>, 17.3. 2024).

Statista (2024b). *Saudi Arabia: Ratio of military spending to gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022* (<https://www.statista.com/statistics/810567/ratio-of-military-expenditure-to-gross-domestic-product-gdp-saudi-arabia/>, 8.3. 2024).

Stenslie, S. (2013). Not too strong, not too weak: Saudi Arabia’s policy towards Yemen. *NOREF*, s. 1–3.

Tasnim News Agency (2020). *Iran has supplied Yemen with Defense Know-how* (<https://www.tasnimnews.com/en/news/2020/09/22/2354460/iran-has-supplied-yemen-with-defense-know-how-spokesman>, 21.3. 2024).

The Guardian (2024). *UN: Iran committed crimes against humanity during protest crackdown* (<https://www.theguardian.com/global-development/2024/mar/08/un-iran-committed-crimes-against-humanity-during-protest-crackdown>, 17.3. 2024).

The World Bank (2024). *Military expenditure (current USD) – Saudi Arabia* (<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=SA>, 2.3. 2024).

Tomková (2011). Írán In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný blízký východ. Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 162–172.

Vejrych, J. (2011). Saudská Arábie. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný blízký východ. Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 174–199.

Waisová, Š. (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů*, 3. rozšířené vydání (Plzeň: Aleš Čeněk).

Walsh, T. J. (2023). *The Iranian-Saudi Rivalry: Prolonging the War in Yemen. External Actors, Securitisation, Sectarianisation, and Digital Media*. [Durham doctoral theses] (Durham: Durham University).

Wehrey, F. (2021). Islamic Institutions in Arab States: Mapping the Dynamics of Control, Co-option, and Contention. *Carnegie Endowment for International Peace* 7.6. 2021 (<https://carnegieendowment.org/2021/06/07/islamic-institutions-in-arab-states-mapping-dynamics-of-control-co-option-and-contention-pub-84647>, 11.3. 2024).

Wilson, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616, s. 110–124.

Zweiri, M. (2016). Iran and Political Dynamism in the Arab World: the Case of Yemen. *Digest of Middle East Studies* 25 (1), s. 4–18.

Resumé

This bachelor thesis investigates the geopolitical rivalry between Saudi Arabia and Iran in the context of the Yemen civil war. The thesis is a comparative case study that employs qualitative research methods, including data and context analysis, to examine the hard and soft-power tools used by Saudi Arabia and Iran in Yemen from 2015 to 2023.

Saudi Arabia has utilized both hard and soft-power tools in Yemen, particularly after its military intervention in 2015. The Saudi-led coalition remains in Yemen today, using military force to defend the Hadi government against the Ansar Allah movement. However, Saudi Arabia has also used other power tools, such as the spread of Wahhabism, which aims to position Saudi Arabia as a protector from Shia Islam and other forms of Islam deemed incorrect. This strategy seeks to establish Saudi Arabia as the leading Muslim power in the region.

In contrast, Iran has relied more on soft-power tools in Yemen, as they are more effective and cost-efficient in achieving its regional goals. Iran's strategy is to wait for its rival, Saudi Arabia, to exhaust itself. In the Yemen civil war, Iran supports the Ansar Allah movement, which seeks to overthrow Yemen's internationally recognized government and establish itself as Yemen's leader. Iran is the only country to diplomatically recognize the Ansar Allah movement as the official Yemeni government, and the movement has adopted Iranian rhetoric over that of Saudi Arabia, the USA, and even Israel.

In conclusion, both states are employing hard and soft-power tools in Yemen to gain support from the Yemeni population and demonstrate their power in the region. Both are striving for greater influence, and it is too early to determine a clear winner, as Iran's influence is growing stronger, and Saudi Arabia remains persistent.